

Tanja Pulkka

TEAviisari-vertailutietojärjestelmän hyödyntäminen Kaakkois-Suomen kulttuuritoiminnan kehittämisessä

Opinnäytetyö

Dataperustaisten hyvinvointipalveluiden kehittäminen

Sosionomi Yamk

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi Yamk
Tekijä/Tekijät	Tanja Pulkka
Työn nimi	TEAvisari-vertailutietojärjestelmän hyödyntäminen Kaakkois-Suomen kulttuuritoiminnan kehittämisessä
Toimeksiantaja	Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen, kulttuuritoiminnan kehittäminen Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa
Vuosi	2021
Sivut	65 sivua, liitteitä 6 sivua
Työn ohjaaja	Johanna Hirvonen

TIIVISTELMÄ

Taiteen ja kulttuurin positiivisista vaikutuksista hyvinvointiin on olemassa useita tutkimuksia, ja voidaan sanoa, että kulttuuritoiminta on yksi osa-alue hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Maaliskuussa 2019 uudistunut kulttuurilaki, laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019, määrittelee entistä tarkemmin kuntien vastuun kulttuuritoiminnan järjestämisestä, toiminnan tavoitteista, yhteistyöstä ja kuntalaisten osallistumisesta. Kunnan velvollisuus on seurata ja arvioida kulttuuritoimintaa, ja raportointi kulttuuritoiminnasta tulee liittää osaksi kuntastrategian arviointia.

Kuntien kulttuuritoiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa on tarve hyödyntää tiedolla johtamista. Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEAvisari on suunnittelua ja johtamista tukeva työväline kunnille toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja päätöksenteossa. TEAvisarin kokonaisuutta täydentämään tuli kulttuurin tiedonkeruu vuonna 2019, jolloin tiedot kerättiin ensimmäisen kerran.

Opinnäytetyössä kartoitettiin, millaisena työkaluna Kaakkois-Suomen kuntien kulttuurista vastaavat tahot näkevät kulttuurin TEAvisarin toiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa. Tutkimuksen alakysymyksenä oli, miten tukea kulttuuritahoja TEAvisari vertailujärjestelmän hyödyntämisessä työssään. Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä näkyväksi TEAvisari-vertailutietojärjestelmän hyöty tiedolla johtamisen työkaluna kulttuuritoiminnassa. Opinnäytetyö oli lähestymistavaltaan toimintatutkimus, joka eteni syklisesti lähtötilanteen selvityksestä ja toimenpiteiden suunnittelusta, toimintaan, toteutukseen ja arviointiin.

Kuntien kulttuuripalveluissa ei vielä ollut riittävästi tietoa TEAvisarista, jotta sitä olisi osattu hyödyntää työskentelyssä. Kulttuuripalveluiden henkilöresurssit ovat niukat, joten uusien asioiden omaksumiselle ei löydy riittävästi aikaa. Toimintatutkimuksen tuloksena syntyi videosarja, jossa tiiviisti käydään läpi kulttuurilakimuutos, tiedolla johtaminen ja annetaan käyttöopastusta sekä vinkkejä siihen, miten hyödyntää TEAvisarin tietoa kulttuuritoiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Asiasanat: TEAvisari, kulttuuritoiminta, hyvinvointitieto

Degree	Master of Social Services
Author (authors)	Tanja Pulkka
Thesis title	TEAvisari tool in planning of cultural activities in communities of South-East Finland
Commissioned by	Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen, kulttuuritoiminnan kehittäminen Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa
Time	2021
Pages	65 pages, 6 pages of appendices
Supervisor	Johanna Hirvonen

ABSTRACT

There are multiple studies of the positive effects of art and culture on wellbeing and one can say that one sector of cultural activities is in promotion of wellbeing and health care. In March 2019 the renewed law of culture, the law of municipal cultural actions 166/2019 defines even further the responsibility of the community to organize cultural activities, the goals of the actions, collaboration and the participation of the people in the community. The community must assess the actualization of the cultural activities as a part of their strategy evaluation and monitoring, and the crucial results should be published.

In the planning of the communities' cultural activity and decision making there is a need to use information-based leadership. TEAvisari is a comparison system for health promotion and it offers a tool for the community to plan and to lead in all its activities, evaluation and decision making. The TEAvisari system was enriched with data collection in 2019, which was the first time the data was collected.

This research surveyed on what kind of tool TEAvisari is for the decision makers of the communities of South-East Finland as to their planning of actions and decision making. The sub question to the thesis was how to support the cultural actors to use TEAvisari in their work. One of the goals in this thesis was to show the benefits of TEAvisari comparison system as a tool in leading cultural activities. This thesis was an action survey, which proceeded in cycles starting from the investigation of baseline and the planning of the procedures and moving to action, execution and evaluation.

There was not enough knowledge of TEAvisari in the cultural services of the communities to be used properly on their work. The human resources at the cultural services are quite scarce, so they do not have enough time to absorb the new information. As the result of the activity analysis became a series of videos in which the law of the cultural change, leading with knowledge is been reviewed closely and given guidelines on how to use it as well as tips on how to make use of TEAvisari in planning of cultural activities and decision making.

Keywords: TEAvisari, cultural activity, the knowledge of wellbeing

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KULTTUURIHYVINVOINTI	9
3	KUNTIEN KULTTUURITOIMINTA.....	12
3.1	Kunnan kulttuuripalvelut	13
3.1	Kulttuuripalvelut Kaakkois-Suomessa.....	18
4	TIEDOLLA JOHTAMINEN KUNTIEN KULTTUURIPALVELUISSA.....	20
4.1	Hyvinvointitieto	23
4.2	Kulttuuri kunnan hyvinvointikertomuksessa	24
5	KULTTUURI TEAVIISARI-VERTAILUTIETOJÄRJESTELMÄSSÄ.....	26
5.1	KulttuuriTEAn ensimmäinen tiedonkeruu.....	27
5.2	Kaakkois-Suomen kulttuuriTEA	29
5.3	TEAviisaritiedon hyödyntäminen.....	32
6	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT	35
7	OPINNÄYTETYÖN KEHITTÄMISASETELMA.....	36
8	KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET	39
9	ALKUKARTOITUSKYSELYN TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET	40
10	KULTTUURITEA-TYÖPAJA	45
11	KULTTUURITEA-VIDEOIDEN TOTEUTUS.....	46
11.1	Videoiden käsikirjoitus ja kuvaaminen	48
11.2	Videosarjan julkaisu.....	49
12	PALAUTEKYSELYN TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET	50
13	JOHTOPÄÄTÖKSET	53
14	POHDINTA.....	54
14.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	57
14.2	Prosessin tarkastelua – oma reflektio	58
	LÄHTEET	60

LIITTEET

Liite 1. Alkukartoituskysely

Liite 2. Palautekysely

1 JOHDANTO

Kulttuurin ja taiteen positiivisista vaikutuksista ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle on olemassa runsaasti tutkittua tietoa. Taiteen ja taidelähtöisten työmenetelmien avulla on parannettu hoitotuloksia, helpotettu fyysisiä ja psyykkisiä oireita, vähennetty lääkkeiden tarvetta, autettu yksinäisyyden tunteita ja helpotettu ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta. Kun puhutaan kulttuurihyvinvoinnista, tarkoitetaan sillä yleensä yksilön omaa tai yhteisöllisesti saatua kokemusta siitä, että kulttuuri ja taide edistävät hyvinvointia. Kulttuurin ja taiteen kokeminen ja siihen osallistuminen voivat tarjota virkistystä, iloa, elämyksiä ja uusia itseilmaisun mahdollisuuksia. Oikeus kulttuuriin ja taiteeseen kuuluu kaikille osana hyvää elämää. (WHO 2019, 4–9; Taikusydän 2020.)

Kunnissa kulttuuripalveluita järjestetään hyvin eri tavoin riippuen kunnan koosta ja alueellisista tekijöistä. Kulttuuripalvelut sisältävät yleisen kulttuuritoiminnan, taiteen perusopetuksen ja museo-, teatteri- ja musiikkitoiminnan. Kirjastopalvelut liitetään myös usein kulttuuripalveluihin. (Kuntaliitto 2021.) Uudistettu kulttuurilaki, laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019), astui voimaan maaliskuussa 2019 ja vahvistaa kulttuuripalveluiden roolia kunnan peruspalveluissa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Lain tavoitteena on edistää kaikkien väestöryhmien mahdollisuuksia kulttuuriin ja taiteeseen osallistumiseen, tekemiseen ja kokemiseen. Laki pyrkii kulttuurin ja taitein keinoin parantamaan väestön hyvinvointia, terveyttä sekä edistämään alueellista elinvoiman kehittymistä. Kulttuuritoiminnan järjestäminen on kunnan tehtävä, ja laissa määritellään, miten tehtävä tulee hoitaa. Kulttuuritoiminnan järjestämisessä on varmistettava monipuolinen osaaminen. Hyvinvoinnin edistämistyötä tulee tehdä poikkihallinnollisesti, huomioida paikalliset olosuhteet ja voimavarat sekä edistää monipuolista yhteistyötä kulttuurialan toimijoiden, muiden kuntien ja viranomaisten kanssa. Lisäksi kunnan tulee raportoida kulttuuritoiminnastaan sekä suorittaa toiminnan arviointia. (Laki kulttuuritoiminnasta 166/2019, 2. §–8. §.)

Hyvinvointikertomus kertoo kunnan hyvinvointityön painopisteet. Se on kuvaus kuntalaisten hyvinvoinnista, kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön tavoitteista sekä toimenpiteistä. Lisäksi kertomuksessa arvioidaan jo tehtyjä

toimenpiteitä. Laaja hyvinvointikertomus tulee laatia valtuustokausittain, ja vuosittain raportoidaan toimenpiteistä. Hyvinvointikertomus on johtamisen väline kunnille hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. (Kuntaliitto 2021.) Hyvinvointikertomuksen laadinnassa hyödynnetään hyvinvointitietoa, jota ovat erilaiset kansalliset rekisterit ja tilastotiedot, joita tuottavat esim. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Tilastokeskus. (Toikko & Zechner 2014, 3–5.)

Kulttuurin rooli hyvinvointikertomuksissa on pieni. Kuntien päätöksenteossa ei hyödynnetä riittävästi kulttuuritietoa, sillä alueellista kulttuuritietoa on vähän saatavilla ja tieto on hajanaista. Tietojen yhdistäminen, analysointi ja käsittely vaatisivat resursseja. (Antikainen ym. 2018, 56–58, 77.) Kulttuurin alueelliseen tietoperustaan tarpeellisen lisän tuo TEAviisari-vertailutietojärjestelmä. TEA on lyhenne sananasta terveydenedistämisasiivisyys. TEAviisari on avoin ja maksuton verkkopalvelu kunnille hyödynnettäväksi toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja päätöksenteossa. TEAviisariin tietoa kerätään seitsemältä toimialalta ja tiedonkeruu tehdään pääasiassa suoraan kunnista. Kulttuurilain muutoksen myötä THL keräsi ensimmäisen kerran kunnilta tietoa myös terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta keväällä 2019. (Saukko ym. 2019, 1.)

Kulttuurilain muutoksen yhteydessä opetus- ja kulttuuriministeriö osoitti kunnille haettavaksi vapaaehtoisen kehittämistehtävän tarkoituksena tukea kuntia kulttuurilain mukaisessa toiminnassa (Laki kulttuuritoiminnasta 166/2019, 9. §). Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Elo ja Iloa Kaakkois-Suomeen, kulttuuritoiminnan kehittäminen Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa. Tämä opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama alueellinen kehittämistehtävä alkoi tammikuussa 2020 ja jatkuu vuoden 2021 loppuun. Kehittämistehtävän päätavoite on ”kehittää luovan alan, taiteen ja kulttuurin yhteistoimintaa ja toimintamalleja, jotta kuntalaisille tuotettavat kulttuuripalvelut ja muu toiminta vahvistavat asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta” (Xamk 2020).

Opinnäytetyössä kartoitetaan, millaisena työkaluna TEAviisari-vertailutietojärjestelmä nähdään Kaakkois-Suomen kuntien kulttuuritoiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa. Tutkimuksen alakysymyksenä on: Miten tukea kulttuuritoimintoja TEAviisari-vertailujärjestelmän hyödyntämisessä työssään? Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä näkyväksi TEAviisari-vertailutietojärjestelmän hyöty

tiedolla johtamisen työkaluna kulttuuritoiminnassa. Opinnäytetyön aihe linkittyy hyvin dataperustaisten hyvinvointipalveluiden kehittämisen tutkintoon.

Opinnäytetyö oli lähestymistavaltaan toimintatutkimus. Toimintatutkimus yhdistää tutkimuksen ja käytännön tavoitellen muutosta tai parannusta johonkin asiaan yhteisen oppimisen kautta (McNiff & Whitead 2016, 17). Toimintatutkimuksen prosessi etenee syklisesti. Prosessi alkaa suunnitteluvaiheella, edeten toteuttamiseen, havainnointiin ja toiminnan arviointiin. Arvioinnin pohjalta suunnitellaan jatkotoimenpiteet, ja syklin vaiheet toistuvat näin uudelleen. (Kananen 2014, 13–61.) Tämä toimintatutkimus sisälsi kaksi sykliä.

Raportin alussa käydään läpi kulttuurihyvinvoinnin käsitettä sekä kulttuurin hyvinvointivaikutuksia tutkimusten valossa. Tämän jälkeen avataan kuntien kulttuuripalveluita tutkimusten, tilastojen ja esimerkkien avulla. Tiedolla johtamisen luvussa käydään läpi tiedolla johtamisen prosessia, hyvinvointitietoa ja kulttuurin osuutta kuntien hyvinvointikertomuksissa. TEAvisari-luvussa kerrotaan vertailutyökalun sisällöstä, tietojen hyödyntämisestä sekä käydään läpi Kaakkois-Suomen kuntien kulttuurin TEAvisarin tuloksia. Tämän jälkeen siirytään toimintatutkimukseen. Ensin kerrotaan opinnäytetyön tavoitteet ja kehittämisasetelma sekä kuvataan toimintatutkimuksen prosessin vaiheet. Opinnäytetyö päättyy johtopäätöksiin sekä pohdintaan, joka sisältää tutkijan reflektointia prosessista sekä tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden pohdintaa.

2 KULTTUURIHYVINVOINTI

Kulttuurihyvinvoinnilla viitataan ihmisen kokonaisyhyvinvointiin, jossa osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin on osa yksilön hyvää elämää (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2019, 12.) Kulttuuripolitiikassa kulttuurihyvinvointi ymmärretään toimenpiteinä, joilla kulttuurin keinoin edistetään hyvinvointia. Kulttuurihyvinvointia lähestytään usein kahden näkökulman kautta: miten varmistetaan kulttuuritoiminnan saatavuus ja saavutettavuus kaikille väestöryhmille ja miten kulttuuri ja taiteen keinoja voidaan hyödyntää sosiaali- ja terveystieteissä, kuten työskentelyssä lasten ja nuorten kanssa. (Haanpää ym. 2020, 52.)

Kulttuurihyvinvointia määriteltäessä tärkeää on yksilön oma kokemus siitä, miten kulttuuri parantaa hänen hyvinvointiaan. Sitä ei kenellekään voi tuoda ulkoapäin. Kulttuurista muodostuneet oivallukset, elämykset ja merkityksellisyyden kokemukset ovat subjektiivisia ja riippuvat ihmisen omasta kulttuurisuhteesta ja osallisuudesta, kulttuuritarpeista ja aiemmin koetusta kulttuurista. Siihen liittyvät myös kulttuuriset oikeudet, jotka kuuluvat kaikille elämäntilanteesta riippumatta. Kulttuurihyvinvointia voidaan myös lähestyä ilmiönä, jossa taiteen ja kulttuurin keinoin vaikutetaan terveyteen ja hyvinvointiin. Kulttuurihyvinvointiin liittyy kulttuurihyvinvointiala, joka tutkii ja kehittää eri kulttuurialojen ja terveys- ja hyvinvointialojen kanssa yhteistyössä menetelmiä, toimintatapoja sekä osaamista. (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019, 21–22.)

Kulttuurihyvinvointia on arjen kulttuuri, joka linkittyy ihmisen elämäntilanteeseen, arvoihin, muistoihin. Se on inhimillistä toimintaa ja vuorovaikutusta antaen elämään merkityksellisyyttä ja sisältöä. Se voi olla kirjan lukemista, karaokeilta tai lenkkisauna. Kulttuurihyvinvoinnin ulottuvuuteen kuuluu ilmaisu ja vuorovaikutus taiteen ja kulttuurin keinoin, kuten taideharrastukset tai omaehtoinen taiteen harrastaminen, esim. kirjoittaminen, laulaminen tai käsityöt. Kulttuurihyvinvointiin liittyy olennaisesti kokemuksellisuus eli kulttuurin ja taiteen vastaanottaminen ympäristössä, jossa taidetta on mahdollisuus kokea. Perinteisten konserttialojen, museoiden, kulttuuritalojen lisäksi taidetta ja kulttuuria on esillä julkisissa tiloissa ja sitä myös tuodaan niiden ihmisten äärelle, jotka eivät itse pääse itse liikkumaan (esim. sairaalaklovni tai esteettinen ympäristö ikäihmisten palvelutalossa). Kulttuurin äärelle on yhä enemmän

mahdollisuus päästä virtuaalisesti digitaalisten palvelujen kautta. Kulttuurihyvinvointiin kuuluu lisäksi kulttuurihyvinvointipalvelut, jotka mahdollistavat kulttuurin kokemisen. Siinä keskiössä on osallistumisen mahdollistaminen ja osallisuus. Hyvinvointipalveluihin kuuluvat mm. konsertit, taidenäyttelyt, esitykset sekä taide hoidon tai kuntoutuksen edistämisessä, kuten taideterapiat tai taidelähtöinen koulutus esim. hoitohenkilökunnalle. (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019, 21–22.)

Taikusydän on Turun ammattikorkeakoulun hallinnoima yhteistyöverkosto, joka toiminnallaan pyrkii saamaan kulttuurin ja sosiaali- ja terveysalan toimijoiden yhteistyön pysyväksi. Verkosto kokoaa kulttuurihyvinvoinnin tutkimustietoa ja toimintamalleja, kehittää, koordinoi, kouluttaa ja jakaa tietoa kulttuurihyvinvoinnista, yhteistyömalleista, hankkeista ja muista ajankohtaisista asioista. (Taikusydän 2021.) Vuonna 2020 kulttuurihyvinvoinnista on ilmestynyt ensimmäinen suomenkielinen kirja, Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. Kirjassa käydään läpi laajasti kulttuurihyvinvoinnin eri osa-alueita sekä aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja hyviä käytäntöjä. Kirja on tarkoitettu tukemaan eri toimijoita kulttuurihyvinvointityössä. (Taiteen edistämiskeskus 2021.)

Useiden tutkimusten mukaan taiteen ja kulttuurin keinoin on pystytty edistämään hyvinvointia ja terveyttä. Maailman terveysjärjestö WHO (World Health Organization) julkaisi vuonna 2019 laajan tutkimusraportin taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista terveydelle ja hyvinvoinnille. Taiteen positiiviset vaikutukset ovat nähtävissä terveyden edistämisessä, sairauksien ennaltaehkäisyssä sekä hoidossa. Taiteella voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi kannustamalla terveellisiin elämäntapoihin, vaikuttaa terveyden sosiaalisiin tekijöihin, tukea lasten kehitystä, auttaa ehkäisemään terveysongelmia ja tukea hoitotyötä. Tulokset osoittivat, että taiteella voitiin auttaa sairauksien hallinnassa ja hoidossa auttamalla mielenterveysongelmissa, tukemalla akuutissa sairaudessa olevia, neurologisissa häiriöissä, tarttumattomia sairauksia sairastavia sekä elämänkaaren loppuvaiheessa olevia. Taiteen ja kulttuurin käyttäminen terveydenhoidossa toi myös taloudellisen hyödyn, sillä hoitotoimenpiteet olivat kustannustehokkaampia, kun niissä oli hyödynnetty taiteen keinoja. Onkin aika tunnustaa taiteen ja kulttuurin merkitys hyvinvoinnin edistämisessä ja aktiivisesti jakaa tutkittua tietoa kulttuurin hyvinvointivaikutuksista sekä hyväksi

havaittuja käytäntöjä taiteen hyödyntämisestä hoitotyössä. (WHO 2019, 4–9, 53.)

Osallistavalla ja yhteisöllisellä taidetoiminnalla on vaikutettu positiivisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten hyvinvointiin. Taidetoiminta antoi onnistumisen kokemuksia, lisäsi kyvykkyyden tunnetta, itseluottamusta ja uskallusta lähteä kokeilemaan asioita, jotka aiemmin tuntuivat mahdottomilta. Toiminta paransi myös nuorten uskoa tulevaisuuteensa. Osallistajat kertoivat taidetoiminnan myötä löytäneensä tulevaisuuden tavoitteita ja haaveita. He kokivat taidetoimintaan osallistumisen parantaneen vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja sekä opettaneen ryhmässä toimimista. Lisäksi merkittävä havainto tutkimuksessa oli, että hyvinvointivaikutukset jatkuivat pitkään vielä taidetoiminnan päätyttyäkin. (Wright ym. 2013, 190–203.)

Ikäihmisillä ryhmämuotoisella taidetoiminnalla, esim. tanssilla, musiikilla, kuvataiteella, kirjallisuudella tai käsityöllä, on tutkimusten mukaan merkittävät vaikutukset terveyteen ja hyvinvointiin. Osallistuminen mielekkääksi koettuun ja sopivan haasteelliseen taidetoimintaan paransi kognitiivisia kykyjä, kuten muistia, oppimista ja itsetuntoa. Säännöllisesti tapahtuva taidetoiminta vähensi yksinäisyyden tunnetta, lisäsi elämänhallintaa ja myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen sekä vahvisti kykyä itsenäiseen elämiseen. (Malmivirta 2017, 47–57.)

Taidelähtöisten työmenetelmien käyttö lastensuojelutyössä mahdollisti monipuolisempia vuorovaikutuksen tapoja aikuisten ja lasten välillä, varsinkin jos yhteistä kieltä ei ollut. Taidelähtöinen menetelmä vapautti itseilmaisua ja oli joissain tilanteissa ainoa lähestymistapa syvempään vuorovaikutukseen. Taidelähtöiset menetelmät eivät tuottaneet automaattisesti uutta tietoa, mutta ne auttoivat ymmärtämään asiaa laajemmin ja syvemmin. (Känkänen 2013, 10–11, 112.)

Terveydenhuollon yksiköissä esillä oleva taide tutkitusti vähensi stressiä ja ahdistusta sekä nopeutti toipumista. Tuutulaulujen kuuleminen rauhoitti vastasyntyneiden sykkettä ja syntyneiden teho-osastolla musiikin kuuleminen vähensi oleellisesti sairaalapäivien määrää. Taidemuotoisella terapialla vähen-

nettiin ahdistusta, masentuneisuutta ja stressiä sekä lisättiin sietokykyä. Dementoituneilla musiikkiterapia vähensi levottomuutta sekä lääkkeiden tarvetta 67 %:lla tutkituista. Taideterapia toi apua aivovammasta toipumisessa sekä helpotti syöpäpotilaiden hoitojen sivuvaikutuksia. Taideresepti-kokeilu osoitti tutkimuksen mukaan lääkärikäyntien vähenevän 37 % ja sairaalahoidon tarpeen vähenevän 27 %. Taiteen ja kulttuurin keinoin voidaan ennaltaehkäistä terveysuhkia sekä parantaa elämänlaatua koko elämänkaaren aikana. Taiteen ja kulttuurin käyttö varhaiskasvatuksessa näkyi säästöinä tulevaisuudessa. (All-Party Parliamentary Group 2017, 32–137.)

Tanssi-liiketerapialla on saatu hyviä tuloksia masentuneiden aikuisten kuntoutuksessa. Tutkimuksessa interventioryhmään valitut henkilöt saivat tavanomaisen hoidon rinnalla ryhmämuotoista tanssi-liiketerapiaa kymmenen viikon ajan kaksi kertaa viikossa. Interventioryhmästä 45 % koki masennuksen oireiden vähentyneen kymmenen viikon jälkeen. Pelkästään tavanomaista hoitoa saaneet kontrolliryhmän osallistujat eivät kokeneet masennuksen oireiden muuttuneen kymmenen viikon aikana. Tutkimuksen mukaan ryhmämuotoinen tanssi-liiketerapia masennuksen hoidossa on vaikuttava ja edullinen kuntoutusmuoto. (Pylvänäinen ym. 2021, 60–62.)

3 KUNTIEN KULTTUURITOIMINTA

Ensimmäinen kuntien kulttuuritoimintaa ohjaava laki, laki kuntien kulttuuritoiminnasta (1045/1980), tuli voimaan vuonna 1981, ja tätä lakia uudistettiin vuonna 1992. Laissa säädettiin kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisestä sekä valtionosuuksista. Kun tiedossa oli, että hallitusohjelmassa tullaan vahvistamaan kuntien rakenteellinen uudistus ja siihen liittyvät hankkeet, kuten tulevaisuuden kunta -hanke, maakunta- ja sote-uudistus, havaittiin uudistusten heijastuminen kulttuuripalveluihin ja nousi tarve päivittää kulttuurilakia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.) Uudistusten myötä maakunnille siirtyy tehtäviä mm. valtion eri virastoilta ja kunnilta, esimerkiksi vastuu sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä. Kunnat vastaavat edelleen kulttuuritoiminnan järjestämisestä. Tämä tarkoittaa sitä, että hyvinvointia edistävä työ tapahtuu kuntien ja maakuntien yhteistyönä. (Soste 2021.)

Kulttuurilaki päivitettiin maaliskuussa 2019, ja uudistunut laki määrittelee en-
tistä tarkemmin kuntien vastuun kulttuuritoiminnan järjestämisestä, toiminnan
tavoitteista, yhteistoiminnasta, kuntalaisten osallistumisesta, tiedon tuottami-
sesta ja toiminnan seuraamisesta. Lain mukaan kunnan kulttuuritoiminta on
“toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista,
saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä”
(Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019, 1. §). Kulttuurilaki on merkittävin
laki kuntien kulttuuritoiminnassa, mutta muitakin toimintaa ohjaavia lakeja on.
Keskeisiä muita lakeja kulttuuritoiminnan kannalta ovat laki yleisistä kirjas-
toista (1492/2016), museolaki (314/2019), laki taiteen perusopetuksesta
(633/1998), teatteri- ja orkesterilaki (730/1992), laki vapaasta sivistystyöstä
(632/1998) ja kuntalaki (410/2015). (Kuntaliitto 2019a.)

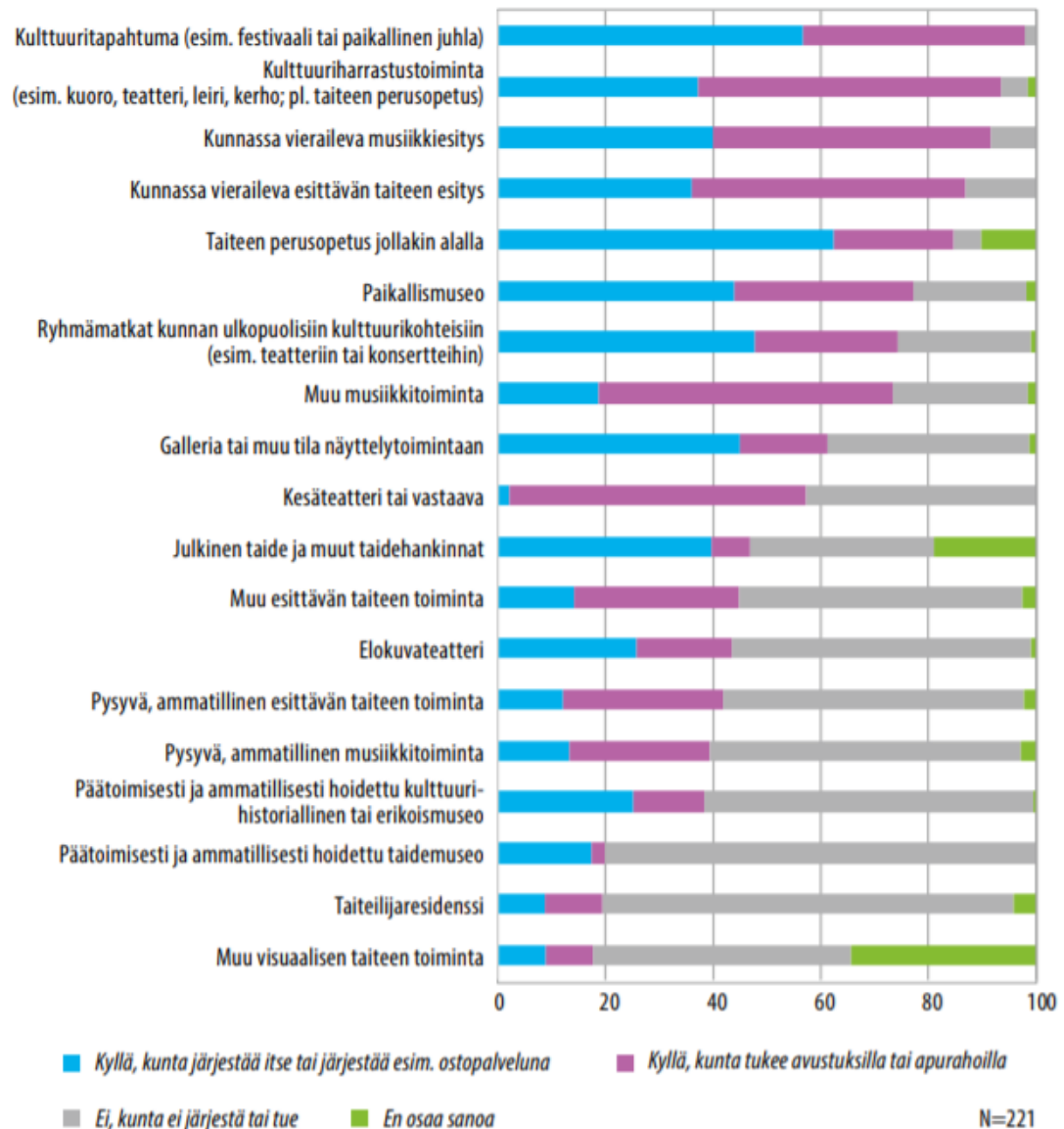
Uudistuneen kulttuurilain tavoitteena on tukea ja edistää kaikkien väestöryh-
mien tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuurin ja taiteen tekemiseen
ja kokemiseen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kulttuurin ja taiteen me-
netelmin on yksi lain keskeinen tavoite. Lisäksi laki pyrkii luomaan mahdolli-
suuksia alueellisen elinvoiman kasvulle kulttuurin keinoin. (Kuntaliitto 2019.)
Kulttuuritoiminnan järjestämisessä kunnan on otettava huomioon paikalliset
vahvuudet ja resurssit sekä kuntalaisten tarpeet. Kulttuuritoimintaa kunnat voi-
vat järjestää itse tai tehdä yhteistyötä muiden kuntien, kolmannen sektorin tai
kulttuuritoimijoiden kanssa. Lisäksi kuntien tulee huolehtia, että kulttuuritoimin-
nan järjestämisessä on monipuolinen asiantuntijaosaaminen. Laki velvoittaa
kuntia tuottamaan tietoa kulttuuritoiminnastaan, ja kunnan kulttuuritoiminnan
seuranta ja arviointi tuleekin olla osana kuntastrategiaa. (Opetus- ja kulttuuri-
ministeriö 2019.)

3.1 Kunnan kulttuuripalvelut

Kunnan kulttuuritoiminta koostuu eri toiminnoista. Kulttuuritoimintaa ovat
taide- ja kulttuurilaitokset, kuten teatterit ja museot sekä kulttuuritalot ja -kes-
kukset, joissa järjestetään kulttuuritoimintaa (esim. konserttitalot). Taiteen pe-
rusopetusta järjestävät tahot kuuluvat myös kunnan kulttuuritoimintaan, ja sii-
hen sisältyvät mm. musiikki- ja tanssiopistot, kuvataidekoulut, sirkus- ja teatte-
rikoulut sekä kansalais- ja työväenopistot taiteen opetuksen osalta. Kirjasto-
palvelut katsotaan yleensä kuuluvaksi kulttuuritoimintaan. Kirjastopalveluita

kunnat järjestävät joko itse tai yhteistyössä lähikuntien kanssa. Lisäksi puhutaan myös kuntien yleisestä kulttuuritoiminnasta, joka on kulttuuripalveluiden hallinnon alle kuuluvaa toimintaa. (Renko & Ruusuvirta 2018, 16; Kuntaliitto 2019b.)

Vuoden 2019 peruspalveluiden arvioinnissa on nähtävissä kuntien kulttuuritoiminnan monipuolisuus (kuva 1). Kunnat järjestävät eniten kulttuuritapahtumia, kulttuuriharrastustoimintaa sekä vierailevia musiikkiesityksiä (Valtiovarainministeriö 2020, 35–36).

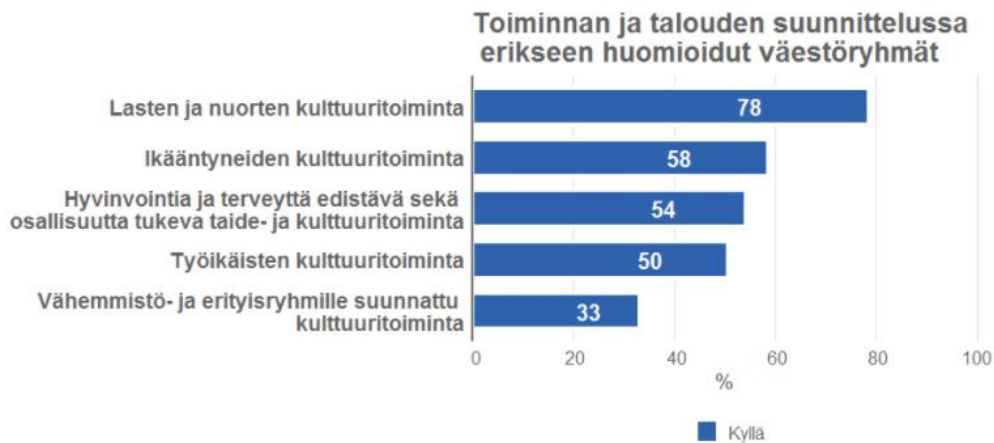

Kuva 1. Kuntien järjestämä kulttuuritoiminta vuonna 2019 (Valtiovarainministeriö 2020, 26, 36)

Kulttuuripalveluiden organisoinnissa on erilaisia malleja riippuen kunnan koosta. Perinteisesti kulttuuripalveluita hoidetaan sivistys- ja vapaa-ajantoi-
men alla. Useissa kunnissa on viime vuosina ryhmitelty palveluja uudella
tavalla ja kulttuuripalvelut voivat kuulua hyvinvointipalveluiden tai kaupunkike-
hityksen alle. Lisäksi perinteisestä kulttuurilautakuntamallista on siirrytty kohti
laajempia yhdistelmälautakuntia, joissa käsitellään muidenkin toimialojen asi-
oita. Tällaisia ovat esim. hyvinvoinnin edistämisen lautakunta tai sivistys- ja
elämänlaatupalvelujen lautakunta, jotka tukevat kunnan palvelurakennetta,
asiakkuusprosesseja tai elämänkaariajattelua. Näin ollen kulttuuritoiminnan
vastuu levittäytyy muillekin toimialoille. (Renko & Ruusuvirta 2018, 15–22.)
Kulttuuritoimintaa hoidetaan monissa kunnissa pienillä resursseilla, keskimää-
rin 10000 asukasta kohti yleistä kulttuuritoiminnan henkilöstä on 0,9 henkilö-
työvuotta. Kulttuuripalveluista vastaavan viranhaltijan työnkuvasta kulttuuritoi-
minnan osuus oli yleisimmin vähemmän kuin yksi työpäivä viikossa. Joka kol-
mannessa kunnassa kulttuuritoimintaa ei hoitanut yksittäisen viranhaltijan li-
säksi kukaan muu. (Saukko ym. 2019, 5.)

Kunnan rooli kulttuuripalveluissa on muuttunut tekijästä mahdollistajaksi, ja
kulttuuripalveluissa sisäinen ja ulkoinen yhteistyö on lisääntynyt sekä vastuu-
henkilöiden työnkuvat ja toimintatavat laajentuneet. Kulttuuripalveluiden yh-
tenä isoimpana tavoitteena on yleensä hyvinvoinnin lisääminen. Kulttuuripal-
veluita ohjaa usein kuntastrategia tai toimintaohjelma, joka tekee näkyväksi
kulttuurin arvon ja merkityksen kunnan kehittymisessä ja liittää sen osaksi
kunnan muita toimintoja. Kuntien tuottama kulttuuripalvelu painottuu pääosin
koordinointiin ja yhteistyöhön erilaisissa verkostoissa, joissa kolmas sektori on
tärkeä toimija. Kulttuuripalveluilla on yhteys mielikuvaan, mikä kunnasta muo-
dostuu, ja näin ollen kulttuurilla on vaikutusta myös kunnan elinvoimalle mat-
kailun ja elinkeinon kannalta. (Eriksson 2020, 36–52.)

Kulttuuritoiminnan ensimmäisessä TEAviisarin tiedonkeruun tiedoista ilmenee,
että kulttuuritoiminta nähdään kunnissa yhtenä tekijänä hyvinvoinnin edistämi-
sessä, mutta toiminnan hallinnointi ja seuranta tarvitsevat parannusta. Kuntien
talousarvioissa oli määritelty kulttuuritoiminnan tavoitteita eniten lasten ja
nuorten kulttuuritoimintaan (kuva 2). Vähemmistö- ja erityisryhmien kulttuuri-
toiminnan tavoitteiden ja resurssien asettaminen on vähäisintä. (Saukko ym.
2019, 3–7.)

Kuva 2. Kuntien toiminnan ja talouden arvioissa v. 2019 asettamat tavoitteet (Saukko ym. 2019)

Kuntien kulttuuripalveluiden tuottamisessa ja sisällössä on kunnittain suuria vaihteluita, mutta yleensä kulttuuritoiminnan järjestäminen tehdään monipuolisena yhteistyönä. Kulttuuritoimintaan vaikuttavat kunnan koko, väestöpohja ja käytössä oleva resurssi. Kaupunkikunnissa kulttuuritarjonta on maalaiskuntia laajempaa, samoin kulttuurin osaamista on enemmän. Toisaalta pienessäkin kunnassa voi olla oma paikallinen kulttuuritoiminnan erikoisuus ja toimintamalli. Kulttuuripalveluiden kehittämistarpeiksi nousivat kuntalaisten äänen kuuleminen, osaamisen lisääminen (mm. teknologian hyödyntäminen), lisäresurssi kulttuuripalveluille ja yhteisten toimintamallien kehittäminen. Kulttuuritoiminnan painopisteisiin vaikuttavat kansalliset ja alueelliset ohjelmat sekä lainsäädäntö. Tukea kaivataan kulttuuritoiminnan strategiseen ohjaukseen, tavoitteiden ja toimenpiteiden selkeyttämiseen niin, että ne istuvat oman kunnan tarpeeseen. (Ruusuvirta ym. 2020, 3–4.)

Kulttuuritoiminnan rahoituksesta osa perustuu valtionosuuksiin. Lakisääteinen peruspalvelujen valtionosuus on valtion tuki kunnan palveluihin, ja se käsittää kuntien yleisen kulttuuritoiminnan lisäksi myös sosiaali- ja terveystoimen sekä esi- ja perusopetuksen tuen. Kunta päättää talousarviossaan, miten valtionosuus jakaantuu näiden palvelujen kesken. Opetus- ja kulttuuriministeriö hallinnoi taiteen perusopetuksen ja taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuuksia, ja näitä kunta voi saada, jos se ylläpitää esim. museota tai taiteen perusopetuksen oppilaitosta, joka yltää valtionosuuden piiriin. Kulttuuripalveluita kunnat

rahoittavat myös toiminnasta tulevilla tuotoilla (mm. pääsylipputulot, oppilaitosten tai kulttuurilaitosten maksut ja vuokratulot) sekä verotuloilla. (Renko & Ruusuvirta 2018, 24.)

Valtionosuus-järjestelmän tavoite on tukea kunnallisten palveluiden saata-
vuutta sekä tasapuolista eroja kuntien välillä palveluiden järjestämiseen liitty-
vissä kustannuksissa. Kunnat voivat hakea myös harkinnanvaraisia avustuk-
sia kulttuuri- ja taidetoiminnan järjestämiseen. Kulttuurilain muutoksen myötä
opetus- ja kulttuuriministeriö osoitti vapaaehtoisen, alueellisen kehittämistehtävän
kunnille haettavaksi tukemaan kuntia kulttuurilain mukaisessa toiminnassa.
(Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.) Se, millä tavoin ja missä laajuudessa
kulttuuripalvelut kunnassa järjestetään, päättää kunta itse (Kuntaliitto 2019b).
Eriksson (2020) nostaa esiin tutkimuksessaan, että kuntien kulttuuritoimintaan
sijoittama resurssi on yhteydessä siihen, miten kunnan johto suhtautuu
kulttuuritoimintaan ja näkee kulttuurin arvon mm. hyvinvoinnin, sivistyksen
tai kaupunkikehityksen näkökulmasta (Eriksson 2020, 46). Vuonna 2016
kulttuuritoiminnan kustannusten osuus kuntien verorahoituksesta vaihteli
1,7 - 4,4 % (taulukko1). (Renko & Ruusuvirta 2018, 37.)

Taulukko 1. Kulttuuritoiminnan kustannusten osuus kunnan verorahoituksesta vuonna 2016
(Renko & Ruusuvirta 2018, 37)

Kuntien verorahoitus 2016, 1 000 €					
	Verotulot	Valtion- osuudet	Yhteensä	Kulttuuritoiminnan nettokäyttö- kustannukset yhteensä	Kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannusten osuus kunnan verorahoituksesta, %
Espoo	1 446 482	60 915	1 507 397	56 857	3,8
Helsinki	3 205 605	316 331	3 521 936	109 016	3,1
Hämeenlinna	274 856	91 435	366 291	11 656	3,2
Joensuu	262 306	140 768	403 074	11 570	2,9
Jyväskylä	507 399	176 723	684 122	23 878	3,5
Kajaani	137 133	104 927	242 060	7 712	3,2
Kokkola	183 911	86 936	270 847	8 412	3,1
Kotka	209 578	106 309	315 887	10 115	3,2
Kouvola	340 900	175 852	516 752	12 098	2,3
Kuopio	429 135	182 730	611 865	19 182	3,1
Lahti	449 177	193 429	642 606	26 197	4,1
Lappeenranta	296 421	108 074	404 495	11 409	2,8
Mikkeli	198 632	111 476	310 108	8 275	2,7
Oulu	743 649	273 358	1 017 007	32 380	3,2
Pori	308 400	143 557	451 957	16 274	3,6
Porvoo	228 727	52 316	281 043	7 726	2,7
Rauma	172 243	49 147	221 390	5 973	2,7
Rovaniemi	248 746	98 290	347 036	11 566	3,3
Salo	196 898	108 936	305 834	5 078	1,7
Seinäjoki	243 802	93 849	337 651	8 971	2,7
Tampere	896 213	317 228	1 213 441	51 401	4,2
Turku	737 041	275 321	1 012 362	35 368	3,5
Vaasa	283 863	107 627	391 490	17 352	4,4
Vantaa	953 810	189 353	1 143 163	22 481	2,0
Yhteensä	12 954 927	3 564 887	16 519 814	530 948	3,2

Suomalaiset käyttävät aktiivisesti liikunta- ja kulttuuripalveluita, ja motivaationa toimivat hyvinvointivaikutukset sekä sosiaaliset syyt. Tulot ja koulutustaso vaikuttavat kulttuuripalveluiden käyttöön. Kulttuuripalvelusta eniten käytetään kirjastopalvelua. Koulutustason noustessa kasvaa myös kulttuuripalveluiden käyttäminen, kuten kulttuuritilaisuuksiin osallistuminen. Eniten kulttuuritilaisuuksiin osallistuvat lapsettomat, hyvätuloiset ja korkeasti koulutetut kuntalaiset. Museoissa, teattereissa, konserteissa ja taidenäyttelyissä eniten käyvät yli 55-vuotiaat kuntalaiset. Kulttuuripalveluiden käyttämisen esteiksi koettiin ei-kiinnostava sisältö sekä saavutettavuuteen liittyvät asiat, kuten korkea hinta, sijainti tai tiedonsaanti kulttuuripalveluista. Lapsiperheissä suurin este kulttuuripalveluiden käyttöön on ajan puute. (Sokka ym. 2014, 69–70.)

Vuonna 2017 tutkimuksen mukaan kunnan kirjastopalveluita oli kuluneen vuoden aikana käyttänyt 67 % vastaajista ja muita kunnan kulttuuripalveluita 46 % vastaajista (Kuntaliitto 2017). Kirjastopalveluiden suosion syitä ovat maksuttomuus ja hyvä saatavuus. Suomalaisista puolet asuu alle kahden kilometrin päässä lähimmästä kirjastosta, ja 75 %:lla suomalaisista lähimpään kirjastoon on matkaa enintään 3,5 kilometriä. Omatoimikirjastopalvelu on laajentanut kirjastojen saavutettavuutta entisestään. Vuonna 2018 Suomessa oli 737 kirjastoa ja 135 kirjastoautoa. Vuonna 2018 valtakunnallisella tasolla kirjastokäyn- tejä oli 49,8 miljoonaa käyntiä. (Valtionvarainministeriö 2020, 33.)

3.1 Kulttuuripalvelut Kaakkois-Suomessa

Kaakkois-Suomen kunnissa kulttuuripalveluita järjestetään myös hyvin eri tavoin. Etelä-Karjalan noin viiden tuhannen asukkaan Luumäen kunta hankkii kulttuuripalvelut lähes täysin ostopalveluna, lukuun ottamatta kirjastopalvelua, museotoimintaa ja kulttuurimatkailun neuvontaa. CreativeKaiku Ky vastaa kunnan yleisestä kulttuuritoimesta, kuten tapahtumista, viestinnästä, kehittämisestä ja yhteistyömuotojen luomisesta. (Niiranen 2021.)

Kouvolan kaupunki Kymenlaaksossa käsittää Kouvolan lisäksi Anjalankosken, Elimäen, Jaalan, Kuusankosken ja Valkealan alueet. Kouvolan väkiluku on 81 000 asukasta. (Kouvola 2020.) Kouvolaassa kulttuuripalveluita hoidetaan lii-

kunta- ja kulttuurilautakunnan alaisuudessa. Kesäkuussa 2021 Kouvolan kaupungilla on tulossa organisaatiomuutos, jolloin liikunnan ja kulttuurin sekä kasvatuksen ja opetuksen toimialat yhdistetään sivistyksen toimialaksi. Kulttuuripalveluiden hoitaminen säilyy edelleen liikunta- ja kulttuurilautakunnassa. Kouvola järjestää kulttuuripalvelut pääasiassa itse. Lisäksi kaupunki tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja jakaa avustuksia (mm. Kouvolan teatteri, Pohjois-Kymen musiikkiopisto ja Kymi Sinfonietta). Yleisessä kulttuuritoimessa työskentelee kaksi työntekijää; kulttuurituottaja ja kulttuurikasvatuskoordinaattori. (Koivisto 2021.)

Parikkalan kunta sijaitsee Etelä-Karjalan maakunnassa, ja asukkaita kunnassa on 4500. Parikkalassa kulttuuripalvelut ovat osa vapaa-aikatoimea. Kulttuuripalveluista vastaa yksi henkilö muiden työtehtävien ohella, ja kulttuuripalveluiden laskennallinen osuus hänen työtehtävistään on 5 %. Kirjastopalveluista tulee lisäksi 10 % työpanos avuksi. Parikkalan kulttuuripalvelut ylläpitävät museotoimintaa sekä järjestävät vuosittain muutaman perinteisen tapahtuman. Lastenkulttuurin järjestelyiden osalta tehdään yhteistyötä koulun sekä nuorisotoimen kanssa. (Toivonen 2021.)

Kymenlaaksossa sijaitsevassa 20 000 asukkaana Haminassa kulttuuripalvelut kuuluvat hyvinvoinnin edistämisen tulosalueelle yhdessä kirjasto- ja liikuntapalveluiden sekä kumppanuus- ja järjestötyön kanssa ja ovat osa aktiivisena ja osallisena -prosessia. Kulttuuripalveluissa työskentelee 2,5 kulttuurituottajaa, elokuvatoiminnan ohjaaja ja vahtimestari. Kulttuuripalvelut järjestävät näyttely- ja tapahtumatoimintaa, ja toimintaa toteutetaan paljon poikkihallinnollisena yhteistyönä mm. tapahtumatuotannon, museoiden ja kirjastopalveluiden, liikuntapalveluiden ja varhaiskasvatuksen kanssa. Hamina kuuluu myös alueen lasten ja nuorten kulttuuriverkostoon KOPPAan, jossa mukana ovat Loviisa, Pyhtää, Kotka, Kouvola, Virolahti ja Miehikkälä. Kaupunki tukee avustusten ja palvelusopimusten muodossa kulttuuritoimijoita. Suurimpia avustensaajia ovat Haminan teatteriyhdistys sekä taiteen perusopetusta Haminassa toteuttavat Kotkan seudun musiikkiopisto, Haminan Teinisirkus ja Taito Kymenlaakso. (Satama 2021.)

4 TIEDOLLA JOHTAMINEN KUNTIEN KULTTUURIPALVELUISSA

Tietojohtamista voidaan määritellä erottamalla käsitteet tiedon johtaminen ja tiedolla johtaminen. Tiedon johtaminen liittyy uuden tiedon luomiseen sekä tietovarantojen hallintaan ja organisaation uusiutumiseen. Tiedolla johtaminen on sen sijaan tapa, jolla organisaation tietoa käytetään toiminnan kehittämisessä ja päätöksenteossa. (Laihonen ym. 2013, 32–33.) Tiedolla johtaminen on yksinkertaisimmillaan sitä, että organisaation toiminnasta kertyvä sisäinen tieto ja sen toimintaan vaikuttava ulkoinen tieto kootaan yhteen ja hyödynnetään päätöksenteossa, niin että organisaatio kulkee kohti asetettuja tavoitteita. (Jalonen 2015, 41.)

Tiedolla johtaminen on ymmärrystä siitä, miten tietoa voi hyödyntää ja mitä mahdollisuuksia se antaa päätöksentekoon. Tiedolla johtaminen on kyky toimia tiedon perusteella ja luoda tiedon perusteella jotakin uutta arvoa. Tiedolla johtaminen on jatkuvaa oppimista ja vaatii kykyä tunnistaa myös tietovarantojen ulkopuolella olevaa hiljaisen ja kokemuksellisen tiedon merkitys. Syvemmän ymmärtämyksen saaminen vaatii vuorovaikusta. Tiedolla johtamisen onnistumiseen vaikuttavatkin organisaation kulttuuri, osaaminen, yhteistyö ja osallistuminen. (Kosonen 2019, 3–7.)

Tiedolla johtamisen prosessi sisältää kuusi vaihetta (kuva 3). Prosessi alkaa ongelman määrittämisellä ja tiedon hankinnalla. Kerätty tieto arvioidaan, tehdään kriittistä tarkastelua ja analysoidaan. Analyysin perusteella muodostetaan johtopäätökset perusteluineen. Tulosten toimeenpanon jälkeen suoritetaan seuranta ja arviointia, mikä tukee oppimista ja uusia päätöksentekoja. (#Tietokiri 2021.)

Kuva 3. Tiedolla johtamisen prosessi (#Tietokiri 2021)

Tiedolla johtaminen on hyvä johtamisen strategia kunnille. Kuntien päätöksillä vaikutetaan kuntalaisten hyvinvointiin ja kunnan koko elinvoimaan. Tiedon jakaminen ei vielä riitä tiedolla johtamisessa. Oleellista on eri näkökulmien ja asiaan liittyvien faktatietojen keräämisen jälkeen yhteisesti analysoida tietoa ja tehdä johtopäätöksiä. Yksi keino tähän kunnissa on tehdä yhteistyöprosesseja, joissa tietoa kootaan ja analysoidaan valmiiksi päätöksenteon tueksi. Kunnan hyvinvointikertomus toimii myös tiedolla johtamisen välineenä. Siinä hyvinvointitietoa hyödynnetään päätöksenteon tueksi kunnan toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. (Kuntaliitto 2021c.)

Kunnissa tiedolla johtaminen on noussut ajankohtaiseksi ja paljon keskustelua herättäväksi aiheeksi. Kunnissa on tiedolla johtamisen osaaminen lisääntynyt ja ymmärretään, että pelkkä tiedon kerääminen ei riitä vaan tietoa tulee analysoida ja hyödyntää. Kuntaorganisaatiossa on paljon hyödyntämätöntä hiljaista tietoa. Tiedolla johtamisessa onnistutaan parhaiten poikkihallinnollisella yhteistyöllä ja aktiivisella, avoimella viestinnällä. Organisaatiokulttuurilla on iso

merkitys tiedolla johtamisen onnistumisessa. Toiminnan läpinäkyvyys, johdon sitoutuneisuus, tiedon jakaminen ja tiedon hyödyntäminen kaikissa kunnan prosesseissa ovat avaimia onnistuneeseen lopputulokseen. (Hättilä 2020, 61–63.) Kuntien tiedolla johtamisessa on paljon kehitettävää. Parannus asiaan vaatii muutoksia kuntien toimintakulttuurissa, asenteissa, teknologiassa ja prosesseissa. Todennäköistä on, että kuntien resurssit tulevaisuudessa niukenevat entisestään. Näin ollen on tärkeää, että kunnissa panostetaan tiedolla johtamisen kehittämiseen, jotta pystytään ohjaamaan resursseja mahdollisimman tehokkaasti. (Dahl 2018, 47–87.)

Kulttuuripalveluiden rahoittajana kunta pyrkii saavuttamaan päätöksentekijöiden asettamat tavoitteet keinoilla, jotka on yhteistyötahojen kanssa sovittu. Toimintaa arvioidaan asiakaspalautteiden sekä osapuolten yhteisten keskustelujen kautta. (Eriksson 2020, 36–52.) Kuntasektorilla toimintaa mitataan lähinnä taloudellisesta näkökulmasta, kuten ohjelmallisten tavoitteiden tai kustannus-hyötyanalyysien kautta. Kulttuuritoiminnan arvioiminen on haastavampaa verrattuna muihin toimialoihin. Kulttuuritoiminnan arvon mittaaminen on tapauskohtaista ja siinä lähtötilanne tulee selvittää huolella yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Toiminnan hyödyt nähdään yleensä oppimisena, elämyksenä ja kokemuksena. Kulttuuri on myös yhteisöille yhdistävä tekijä. Yhteinen käsitys mitattavista asioista vielä puuttuu. Kulttuurin vaikuttavuuden mittaaminen tarvitsee lisää tutkimustyötä. (Koivisto 2020, 5.)

Kulttuuripolitiikassa ovat 2000-luvulla korostuneet yhä enemmän osallistuminen ja osallisuus, joilla pyritään hyvinvoinnin lisäämiseen ja mm. syrjäytymisen ehkäisyyn. Kokemuksellista tietoa kulttuuritoimintaan osallistuvilta ja myös niiltä, jotka eivät osallistu, on tuotettu vähän, ja aihe vaatisikin lisätutkimusta. (Moisio 2016, 155–159.)

Tiedolla johtamisen haaste kulttuuripalveluissa on myös oleellisen tiedon löytäminen. Kulttuuritietoa on saatavilla useista eri lähteistä, eikä kaikkia tiedon tuottajia välttämättä edes aina löydetä. Kulttuuritietoa tuotetaan ja määritellään eri tavoin riippuen tiedon tuottajasta, mikä taas lisää tiedon manuaalista käsittelyä sekä lisää haasteita tietojen yhdistämisessä ja vertailussa. Luotettavan tiedon löytäminen sekä tietojen kokonaistarkastelu vaatii resursseja, joita kulttuuripalveluissa ei koeta olevan tarpeeksi. Lisäksi haaste tiedolla johtamisessa

on se, että kulttuuritieto ei siirry päättäjätasolle. Koetaan, että kulttuuritiedon eteenpäin viemiselle ei ole tarvetta, sillä kuntien päätöksenteossa kulttuuri jää asialistalla viimeiselle sijalle ja rahoitus vähäiseksi. (Antikainen ym. 2018, 15–16.)

4.1 Hyvinvointitieto

Hyvinvointitietoa päättäjät voivat käyttää palveluiden suunnittelussa, johtamisessa ja arvioinnissa. Kunnat voivat hyödyntää hyvinvointitietoa hyvinvointikertomuksen laatimisessa. Perinteisesti hyvinvointitiedoksi yhdistetään hyvinvointiin liittyvät rekisterit ja tilastot. Suomessa Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (TLH) kerää, tutkii ja tuottaa monipuolisesti sosiaali- ja terveysalan tietoa sekä ylläpitää useita sosiaali- ja terveydenhuollon rekistereitä. THL:n ylläpitämä Sotkanet-palvelu on tietopalvelu, johon on koottu kattavasti kansallista tietoa terveydestä ja hyvinvoinnista sekä tilastotietoa palveluiden käytöstä. Myös Tilastokeskus kerää ja tuottaa kattavasti hyvinvointitietoa tilastoina (mm. väestömuutokset, työvoimatutkimus), ja Kansaneläkelaitos (KELA) kerää tilastotietoa etuuksien jakautumisesta. Väestöliitto tutkii ja tuottaa perheisiin, nuoriin ja koko väestöön liittyvää hyvinvointia sekä siihen vaikuttavia yhteiskunnallisia ilmiöitä. Väestöliiton julkaisuja ovat mm. perhebarometri ja sosiaalibarometri. (Toikko & Zechner 2014, 3–5.)

Kulttuurihyvinvointiin liittyen tärkeä hyvinvointitieto on kulttuuripalveluiden saavutettavuus ja saatavuus (Haanpää ym. 2020, 52). Kulttuuripalveluiden alueellisesta saatavuudesta Tilastokeskus tuottaa tietoa, jossa on laskettu etäisyyksiä kirjastopalveluihin, museoihin, elokuvateattereihin ja teattereihin (Tilastokeskus 2019a). Kulttuuria kaikille -palvelu kerää kulttuuripalveluiden saavutettavuuteen liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä, samalla otetaan huomioon saavutettavuuteen vaikuttavat muut tekijät (esim. sosiaaliset tekijät, esteettömyys, hinnoittelu) (Kulttuuria kaikille 2021). Saatavuuteen liittyvää tietoa tuottavat myös Tilastokeskuksen vapaa-ajan käyttö -tilasto (Tilastokeskus 2019b). FinLapset-kyselytutkimus tuottaa tietoa neljävuotiaiden lasten kulttuuriharrastuksista alueittain, ja koululaisten terveyskysely tuottaa tietoa myös joiltain osin kulttuuripalveluiden käytöstä (THL 2021a). Useissa kunnissa käytössä

oleva Kaikukortti-palvelu tarjoaa pääsylippuja kulttuuritapahtumiin sekä kansalaisopiston kursseja vähävaraisille nuorille, aikuisille ja perheille. Palvelun käytöstä alueittain ylläpidetään tilastoa. (Kaikukortti 2021.)

Yksi hyvinvointitiedon kehittämisen kohde on kulttuurin ja taiteen palvelujen ja työmenetelmien käytön seuranta sosiaali- ja terveysalalla. Tietoperustan vahvistamiselle este on resurssien saaminen sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoituksesta. Muokkaamalla sosiaali- ja terveysalan kirjauskäytäntöä saattaisi olla mahdollista kerryttää tietoperustaa, mutta tietoa ei välttämättä silti saataisi kattavasti. (Haanpää ym. 2020, 53.) Kulttuuritoiminnan kannalta uusi hyvinvointitiedon tietoperusta on kulttuurin TEAviisari. TEAviisari kertoo kunnan kulttuuritoiminnasta terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja tiedot kuvataan kunnan indikaattorin näkökulmasta. (Saukko ym. 2019, 1.) Kulttuurin TEAviisari esitellään tarkemmin omassa luvussa.

4.2 Kulttuuri kunnan hyvinvointikertomuksessa

Terveystieteiden laaki (1326/2010) velvoittaa kuntia seuraamaan asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia, niihin vaikuttavia tekijöitä ja kunnassa tehtyjä toimenpiteitä hyvinvoinnin ylläpitämiseksi kaikkien väestöryhmien osalta. Terveystieteiden laissa säädetään, että kunnan on vuosittain raportoitava valtuustolle kuntalaisten hyvinvoinnista ja tehdyistä toimenpiteistä. Kattavampi hyvinvointikertomus tulee laatia valtuustokausittain. (Terveystieteiden laaki 1326/2010, 12. §.)

Hyvinvointikertomus toimii tiedolla johtamisen työvälineenä kunnissa, ja se ohjaa kunnan hyvinvointipolitiikkaa antaen kokonaiskuvan kunnan hyvinvointipolitiikan painopisteistä, tavoitteista ja toimenpiteistä. Hyvinvointikertomus on laaja-alainen katsaus kuntalaisten terveyteen, ja se huomioi eri väestöryhmien tarpeet. Hyvinvointikertomus tukee päätöksentekoa helpottamalla priorisointia, resurssien kohdistamista ja toiminnan seuraamista. (THL 2021b.)

Hyvinvointityö ja hyvinvointikertomus saatetaan toisinaan nähdä pelkästään sosiaali- ja terveyspalveluita koskevana asiana. Hyvinvointikertomus on tarkoitus laatia monialaisena, poikkihallinnollisena yhteistyönä ja kytkeä kertomus osaksi kuntastrategiaa. Hyvinvointikertomuksen tulisi ohjata kunnan toimintaa,

joten sen koordinointi käytännön työhön on tärkeä suunnitella. (Maijonen & Antila 2018, 12–13.) Hyvinvointikertomukseen kootaan toimialoittain hyvinvointiin liittyvät mittarit. Kertomus sisältää monipuolisesti laadullista ja tilastollista tietoa sekä tietoa kustannuksista. Kertomuksessa on huomioitu kansalliset ohjelmat, mutta tavoitteet ja toimenpiteet tulee olla linjassa havaittuihin hyvinvoinnin tarpeisiin kunnassa. (THL 2016.)

Kulttuurin osuus on vielä vähäinen kuntien hyvinvointikertomuksissa. Verrattuna sosiaali- ja terveysalaan kulttuurihyvinvoinnilta on puuttunut mittareita ja tunnuslukuja. (Antikainen ym. 2018, 77.) Kulttuurin roolin vahvistuminen hyvinvointikertomuksessa edellyttää kulttuurin hyvinvointivaikutusten ymmärtämisen ja kulttuurista vastaavan tahon mukaan ottamista hyvinvointikertomuksen laadintaprosessiin. (Antikainen, Auri ym. 2018, 11.) Vuonna 2018 opetus- ja kulttuuriministeriö antoi suosituksen, jolla pyrittiin edistämään hyvinvointia kulttuurin keinoin sekä kulttuurin saatavuutta sosiaali- ja terveyshuollossa. Suosituksessa ohjataan kuntia sisällyttämään hyvinvointia edistävä kulttuuritoiminta osaksi hyvinvointikertomusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö 2018, 1–4.) Vuonna 2019 hyvinvointikertomuksissa (tai vastavassa asiakirjassa) oli kulttuuripalveluiden osalta eniten seurattu kirjastokäyntejä (90 %:ssa kunnista). Kulttuuritapahtumien osallistujamääriä seurattiin 69 %:ssa kunnassa, lasten ja nuorten taiteen perusopetukseen osallistumista seurasi 46 % kunnista. Sosiaali- ja terveyspalvelujen yksiköistä tehtyjä kulttuuripalvelukäyntejä seurattiin 13 % kunnassa. (Saukko ym. 2019, 4.)

Kaakkois-Suomen kuntien hyvinvointikertomuksissa kulttuuritoiminnan rooli hyvinvoinnin edistämiseksi vaihtelee kunnittain. Joissain kunnissa kulttuuri mainitaan hyvin keskeisenä osa-alueena terveyden edistämiseksi, kun taas osassa kuntia kulttuuritoiminnasta löytyy vain maininta kirjastopalveluna. Kertomuksissa on selkeästi nähtävissä kunnan koko ja kulttuuripalveluiden käytössä olevat resurssit. Kulttuurihyvinvointi yhdistetään hyvinvointikertomuksissa usein mielen hyvinvointiin, yhteisöllisyyden lisäämiseen, mielekkääseen vapaa-ajan viettoon ja terveellisten elämäntapojen edistämiseen. Hyvinvointikertomuksista on nähtävissä, että kulttuuripalveluita tuotetaan Kaakkois-Suomessa monipuolisesti ja aktiivisesti. Kulttuuritoiminnan osalta usein jää kuvaa matta, miten toiminta on järjestetty ja miten se linkittyy hyvinvointiin. Arviointi-

mittarit kertovat kävijämäärät, mutta eivät vaikutusta hyvinvointiin. Kuntalaisten kokemus hyvinvoinnin edistymisestä tai elämänlaadun parantumisesta, erityisryhmät huomioiden, ei vielä tule näkyviin hyvinvointikertomuksista. (Lehtinen 2020.)

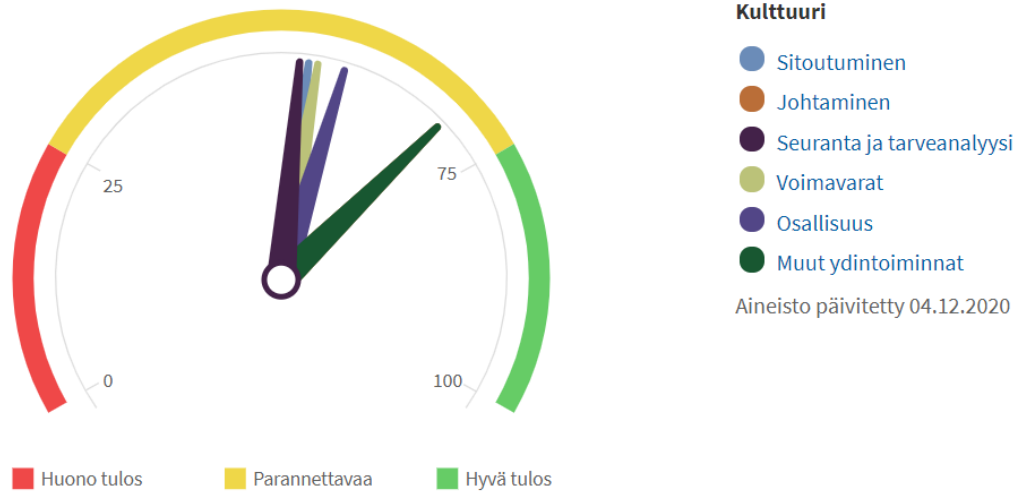
5 KULTTUURI TEAVIISARI-VERTAILUTIETOJÄRJESTELMÄSSÄ

TEAviisari (terveydenedistämisasiivisuus) -vertailutietojärjestelmän kehitystyö alkoi vuonna 2006 sosiaali- ja terveysministeriön käynnistämästä hankkeesta, jonka tavoitteena oli koota vertailutietoa kuntien toiminnasta asukkaidensa hyvinvoinnin edistämiseksi valtionosuuksien jakamisen perusteeksi (Ståhl ym. 2010, 4). TEAviisariin tietoa kerätään kuudelta toimialalta; liikunta, lukio- ja ammatillinen koulutus, perusopetus, perusterveydenhuolto, kuntajohto ja kulttuuri. Tiedonkeruu on pääosin suoraan kunnista, kultakin toimialalta joka toinen vuosi. Tietoa täydennetään kansallisilla tietolähteillä, kuten kirjastotilastoilla. Kulttuurin osalta ensimmäinen tiedonkeruu oli vuonna 2019 THL:n, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Kuntaliiton yhteistyönä. (Saukko ym. 2019, 1.)

TEAviisarin tietoja pääsee tarkastelemaan osoitteessa www.teaviisari.fi, ja vertailutietojärjestelmä on kaikille avoin ja maksuton. TEAviisarista saatavaa tietoa voi hyödyntää kunnallisesti tai alueellisesti hyvinvointipalveluiden johtamisessa, kehittämisessä sekä arvioinnissa. Järjestelmä mahdollistaa oman kunnan tietojen vertailun muihin kuntiin sekä valtakunnallisesti. Aiempien vuosien tiedonkeruut jäävät TEAviisariin talteen, mahdollistaen näin myös toiminnan arviointia. (THL 2020a.)

TEAviisari kuvaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toimintaa seitsemästä ulottuvuudesta eli puhutaan TEAviitekehyydestä, johon kuuluvat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, yhteiset käytännöt, osallisuus sekä muut ydintoiminnot. Tiedonkeruussa saadut tiedot pisteytetään 0 - 100 asteikolla suhteessa oletettuun hyvään laatuun (kuva 4). Pistemäärät kuvataan liikennevalojen värikoodilla; vihreä on hyvä laatu (75 - 100 pistettä), keltainen merkitsee parannettavaa (25 - 74 pistettä), ja punainen kertoo huonosta laadusta (0 - 24 pistettä). Viisarinäkymästä on nähtävissä vahvuudet ja kehittämiskohteet. (THL 2020a.)

Kulttuuri : Koko maa 2019

Kuva 4. Havainnekuva kulttuuri TEAviisarista (TEAviisari 2021)

5.1 KulttuuriTEAn ensimmäinen tiedonkeruu

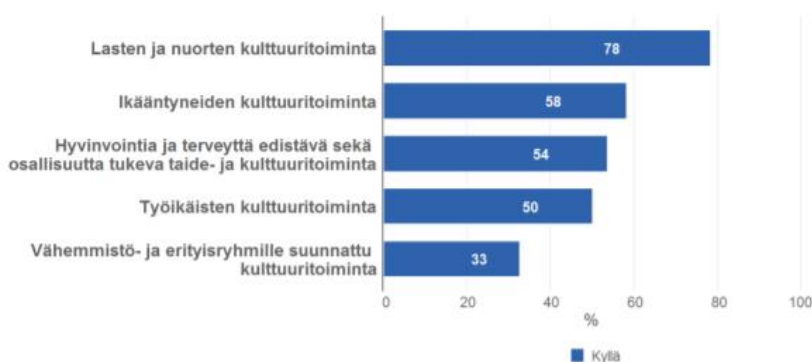
Kulttuurin toimiala oli ensimmäisen kerran mukana TEAviisarin tiedonkeruussa keväällä 2019. Tiedonkeruu valmisteltiin ja toteutettiin THL:n, opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä kunta-asiantuntijoiden yhteistyöllä. Tiedonkeruussa kartoitettiin hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa kunnissa, käytössä olevia toimintamalleja ja resursseja TEA-ulottuvuuksien mukaisesti (taulukko 2). Tiedonkeruulomakkeella oli 35 kysymystä alakysymyksineen. Tiedonkeruun tietoihin lisättiin tietoa kansallisista lähteistä (kirjastotilastot) ja näiden perusteella määriteltiin 94 indikaattoria. Tiedonkeruun tiedot palautti 96 % kunnista (283 kuntaa). (Saukko ym. 2020, 2–18.)

Taulukko 2. TEA-ulottuvuudet kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta (Saukko ym. 2020, 18)

TEA-ulottuvuus	Sisällön kuvaus kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta
Sitoutuminen	Kulttuurin huomiointi kuntastrategiassa Kulttuurin huomiointi laajassa hyvinvointikertomuksessa Yhteistyö kulttuuri toimijoiden ja kunnan kanssa
Johtaminen	Kunnassa tehty päätös prosenttiperiaatteen noudattamisesta Kunnassa virallisesti hyväksytyt perusteet kulttuuritilojen käyttövuorojen jakamisesta
Seuranta ja tarveanalyysi	Kulttuuripalveluiden saavutettavuuden osa-alueiden arviointi Kulttuuripalveluiden ja kirjastokäyntien määrän kehityksen seuraaminen
Voimavarat	Yleisen kulttuuritoiminnan henkilöstömitoitus Nuorten ja lasten osallistuminen taiteen perusopetukseen maksutta ja/tai maksuhuojennukset
Osallisuus	Kulttuuritilojen käyttö Kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamistavat
Muut ydintoiminnot	Lasten ja nuorten kulttuurikasvatusta ja taiteen perusopetusta edistävät toimenpiteet

Valtakunnallisesti kulttuurin TEA viisarin tiedoista käy ilmi, että toimialan johtoryhmissä tai muussa päättävässä tahossa kulttuuritoimintaa ohjaavia lakeja, kansallisia ohjelmia ja tietolähteitä käydään läpi vähän. Päivitettyä kulttuurilakia ei ollut käsitelty 41 %:ssa kunnista lainkaan ja 33 % ilmoitti, että kulttuurilaki oli jaettu tiedoksi. Vastuunjakoä hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta ei vielä ole tehty useissa kunnissa. Kunnista 68 % ilmoitti sopineensa, miten toimintaa hallinnoidaan, ja 58 % kunnista on vastuuhenkilö nimettynä hyvinvointia edistävään kulttuuritoimintaan. Kuntien talousarviossa eniten on määritelty tavoitteita lasten ja nuorten kulttuuritoimintaan. Erityisryhmien kulttuuritoiminnan tavoitteet jäivät vähäisimmiksi (taulukko 4). (Saukko ym. 2019, 3.)

Taulukko 4. Vuoden 2019 talousarvioissa määritelty tavoitteet väestöryhmien huomioimiseksi (Saukko ym. 2019, 3)

Hyvinvointia edistävän kulttuuritoiminnan seurantaan ja arviointiin liittyen kuntien hyvinvointikertomuksissa seurattiin eniten kirjastokäyntejä (90 % kunnista) sekä kunnan kulttuuritapahtumien kävijämääriä (69 % kunnista) (taulukko 5). Vähiten seurattiin sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden kulttuuritoimintaan osallistumista. (Saukko ym. 2019, 4.)

Taulukko 5. Vuosittainen raportointi kunnan toimintakertomuksessa, hyvinvointikertomuksessa tai muussa vastaavassa asiakirjassa (Saukko ym. 2019, 4)

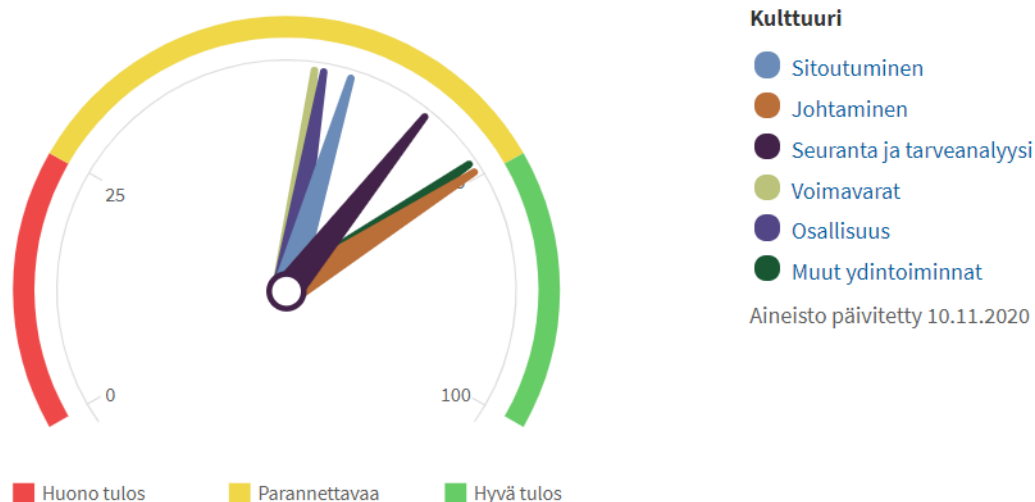

Kunnissa kulttuuritoiminnan resursseissa oli suuria vaihteluja riippuen kunnan koosta. Useissa kunnissa kulttuuritoimintaa hoidetaan pienellä henkilöstöresursseilla. (Saukko ym. 2019, 8.)

5.2 Kaakkois-Suomen kulttuuriTEA

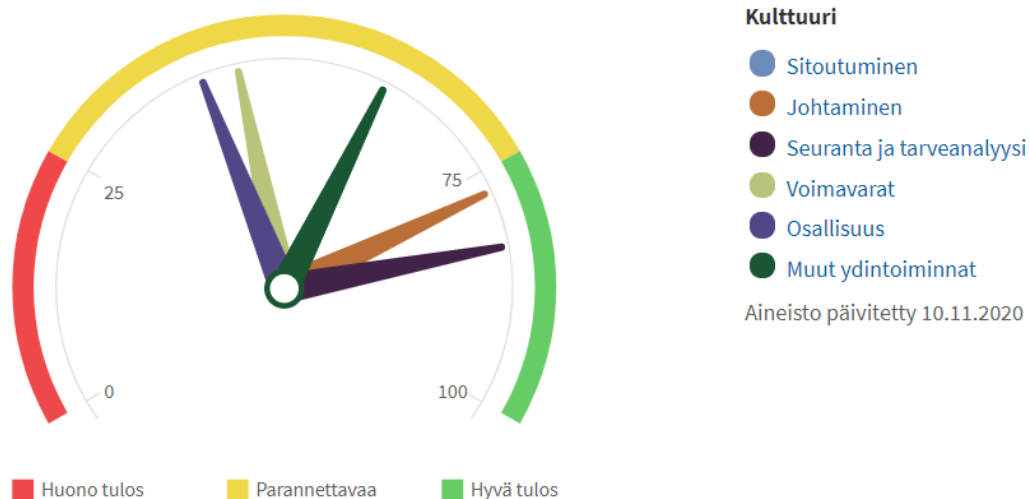
Kaakkois-Suomen kaikki 15 kuntaa vastasivat kulttuurin TEAvisari tiedonkeruuseen. Molemmissa maakunnissa tulokset yleisesti sijoittuvat osioon parannettavaa (kuva 5 & kuva 6). Etelä-Karjalan tuloksissa johtaminen sekä seuranta ja tarveanalyysi ylsivät hyvälle tasolle (TEAvisari 2021).

Kulttuuri : Kymenlaakson maakunta 2019

Kuva 4. Kulttuurin TEA-tulokset Kymenlaakson maakunta (TEAvisari 2021)

Kulttuuri : Etelä-Karjalan maakunta 2019

Kuva 5. Kulttuurin TEA-tulokset Etelä-Karjalan maakunta (TEAvisari 2021)

Kun verrataan Kaakkois-Suomen kulttuurin tiedonkeruun tietoja valtakunnallisesti, huomataan tulosten olevan verrattain hyvät. Kehittämistarpeet noudattelevat samaa linjaa valtakunnallisten kehityskohteiden kanssa.

Kun tarkastellaan ulottuvuuksia tarkemmin, sitoutumisen osalta Kymenlaakossa eniten kehitettävää on ohjelmien käsittelyssä luottamushenkilöhallinnassa ja johtoryhmässä (pisteet 29 ja 31). Yhteistyörakenteiden osalta (poikkihallinnollisia ja alueellisia rakenteita) Kymenlaakson pisteet on täydet 100 pistettä. Parannettavaa Etelä-Karjalan maakunnassa oli ohjelmien käsittelyssä johtoryhmässä (41 pistettä) sekä ohjelmien käsittelyssä luottamushenkilöhallinnossa (26 pistettä). Etelä-Karjalassa myös yhteistyörakenteissa on hyvät

tulos (91 pistettä) sekä kulttuurin edistäminen strategioissa on hyvällä tuloksella (85 pistettä). (TEAvisari 2021.)

Johtamisen viitekehyksessä tulokset molemmissa maakunnissa sijoittuvat pääasiassa hyvään tulokseen. Kymenlaakson maakunnan tuloksista parannettavaa on tilojen käyttövuoroissa (34 pistettä) sekä työnjaossa ja yhteistyössä (sovittu, mikä hallintoryhmä koordinoi ja nimetty henkilö, joka vastaa) (67 pistettä). Tavoitteet ja resurssit toiminta- ja taloussuunnitelmissa, kulttuuriympäristö ja prosenttiperiaate sijoituivat kaikki hyvään osioon. Tosin vähemmistö- ja erityisryhmälle suunnatun kulttuuritoiminnan osalta tavoitteet ja resurssit sijoittuvat lähelle heikkoa tulosta (30 pistettä). Etelä-Karjalan maakunnan osalta johtamisen pisteytykset ovat prosenttiperiaatetta lukuun ottamatta hyvällä tasolla. Prosenttiperiaatteen pisteytyminen (21 pistettä) kertoo huonosta tuloksesta. Tavoitteet ja resurssit toiminta- ja taloussuunnitelmissa ovat kaikkien kysytyjen väestöryhmien osalta hyvällä tasolla, ja lasten ja nuorten kohdalla tulos on 100 pistettä. (TEAvisari 2021.)

Seuranta- ja tarveanalyysin ulottuvuudessa Kymenlaaksossa hyvällä tasolla on kulttuuripalveluiden säännöllinen seuranta (80 pistettä). Kymenlaakson maakunnan osalta eniten parannettavaa tässä ulottuvuudessa on kulttuuripalveluiden saavutettavuudessa (33 pistettä). Myös seurantatiedon esittelyssä johtoryhmälle ja luottamushenkilöille sekä yhteenvedossa hyvinvointikertomuksessa on parannettavaa (73 ja 70 pistettä). Etelä-Karjalan osalta seuranta ja tarveanalyysin kaikki osa-alueet sijoittuvat hyvän tuloksen alueelle. Tarkemmassa tarkastelussa huomion kiinnittää se, että sosiaali- ja terveystieteiden suuntautuvan kulttuuritoiminnan seuranta on hyvällä tasolla (80 pistettä), mutta tämän seurantatiedon raportoinnissa hyvinvointikertomuksessa sekä seurantatiedon viemisessä eteenpäin johtoryhmälle on vielä parannettavaa (59 pistettä). (TEAvisari 2021.)

Voimavarat ulottuvuudessa on parannettavaa sekä Kymenlaaksossa että Etelä-Karjalassa. Molemmissa maakunnissa parannettava on erityisesti kunnan yleisen kulttuuritoiminnan henkilöstön määrässä (Kymenlaaksossa 24 pistettä ja Etelä-Karjalassa 17 pistettä). Parannettavaa molemmissa maakunnissa on myös kirjastotilojen osa-alueessa (61 ja 47 pistettä), erityisesti fyysis-

ten kirjastokäyntien ja lainaajien määrässä. Lisäksi parannettavaa on eri väestöryhmien kulttuuritoiminnan osallistumisen mahdollistamisessa taloudellisella tuella (Kymenlaaksossa 73 pistettä ja Etelä-Karjalassa 71 pistettä). (TEAvisari 2021.)

Osallisuus-ulottuvuudessa Kymenlaakson maakunnassa hyvin ovat yhteistoiminta (kunnan kulttuuripalveluiden ja kulttuuritoimijoiden yhteistyö) ja vaikuttamistavat (esim. asiakaskyselyt, yhteiskehittäminen) (88 ja 84 pistettä). Kirjastotilojen osallisuudessa on parannettavaa (71 pistettä), erityisesti kirjaston tilojen tarjoamisessa kansalaistoimintaan. Etelä-Karjalassa osallisuuden ulottuvuudessa hyvällä tasolla on vaikuttamistavat (88 pistettä). Parannettavaa on yhteistoiminnassa (30 pistettä) sekä kirjastotilojen osallisuudessa (esim. kirjastotilojen maksuton varaus yhdistyksille) (49 pistettä). (TEAvisari 2021.)

Kohdassa muut ydintoiminnot Kymenlaakson maakunnassa kulttuuritoiminnan järjestäminen ryhmille on hyvällä tasolla (90 pistettä). Parannettavaa sen sijaan on sekä kulttuurikasvatusta edistävissä toimenpiteissä (57 pistettä) että päätösten vaikutusten ennakoarvioinnissa (72 pistettä). Etelä-Karjalan maakunnassa kulttuurikasvatusta edistävät toimenpiteet ovat hyvällä tasolla (87 pistettä). Parannettavaa on kulttuuritoiminnan järjestämisessä ryhmille (68 pistettä) ja päätösten vaikutusten ennakoarvioinnissa (28 pistettä). (TEAvisari 2021.)

Yhteenvetona Kaakkois-Suomen kulttuuri TEAvisarin tuloksista on nähtävissä, että kuntien päättäjätasolla kulttuuritoimintaa ohjaavia lakeja, kansallisia linjauksia ja tietolähteitä käsitellään vähän. Osassa kuntia hyvinvointia edistävästä kulttuuritoiminnasta ei vastaa mikään taho. Kulttuuritoimintavoitteissa lapset ja nuoret on huomioitu pääasiassa hyvin, vähemmistö- ja erityisryhmät jäävät heikommalle huomiolle. Kulttuuritoimintaa viedään sosiaali- ja terveysyksiköihin, mutta toimintaa ei juurikaan raportoida. (Saukko 2021.)

5.3 TEAvisaritiedon hyödyntäminen

TEAvisarin tarkoitus tukea kuntia toiminnan suunnittelussa, päätöksenteossa ja arvioinnissa. TEAvisarin näkymästä on helposti nähtävissä kunnan hyvinvointia ja terveyttä edistävän kulttuuritoiminnan vahvuudet ja kehittämisalueet.

Kulttuuritoiminnan osalta tiedot näkyvät TEAviitekehityksen mukaisesti (kuva 6). TEAviisarin esitysmuotoa voi vaihtaa pylväskuvioiksi, ja tulokset on mahdollista siirtää Excelliin tai PowerPoint-esitykseen. (THL 2020b; THL2020c.)

Kuva 6. Näkymä TEAviisarista ja TEAviitekehityksestä (TEAviisari 2021)

Tekstejä klikkaamalla pääsee tarkastelemaan tarkemmin kyseisen ulottuvuuden tietoja aina tiedonkeruun alkuperäiseen kysymykseen ja pisteytykseen asti. TEAviisarin taulukkonäkymässä tiedot näkyvät pisteytyksineen, sekä viereissä voi nähdä vertailutietona koko maan tulokset (taulukko 6). Aluevertailukohdasta voi lisätä vertailuun mukaan esim. vertaiskunnan tai maakunnan. Vuosivertailukohdasta saa näkyviin aikaisempien tiedonkeruiden tulokset, sillä aiemmat tiedonkeruun tiedot tallennetaan TEAviisariin. Tämä auttaa toiminnan seuraamisessa ja arvioinnissa. (THL 2020b; THL2020c.)

Taulukko 6. TEAviisarin taulukkonäkymä (TEAviisari 2021)

	Hamina	Mäntsälä	Kymenlaakson maakunta	Koko maa
Kulttuuri	52	46	63	59
Sitoutuminen	49	58	57	53
Johtaminen	77	58	74	69
Seuranta ja tarveanalyysi	28	28	66	52
Voimavarat	55	21	53	54
Osallisuus	50	62	54	57
Muut ydintoiminnot	53	50	73	69

Aluevertailu

- Hamina
- Koko maa
- Mäntsälä
- Kymenlaakson maakunta
- + Lisää alueita

Vuosivertailu

TEAvisarin TOP 10 -osiosta saa näkyviin kymmenen vahvuutta ja kymmenen kehittämiskohdetta (kuva 6). Listan tekstejä klikkaamalla pääsee näkemään tiedonkeruun alkuperäisen kysymyksen ja pisteytyksen. (THL 2020b; THL2020c.)

Etusivu > TOP 10 > Kulttuuri

Kulttuuri: Kotka 2019

TOP 10 kuvaa organisaation tai alueen organisaatioiden keskeisimmät vahvuudet ja kehittämiskohteet verrattuna koko maan tilanteeseen.

VAHVUUDET	VASTAUS	Tulokset
Säännöllinen seuranta Sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä järjestettyyn kulttuuritoimintaan osallistuneiden asiakkaiden määrää	Vuosittain tai jatkuvasti	Perusterveydenhuolto
Saavutettavuuden arviointi Kulttuuripalveluissa	Kyllä	Liikunta
Kulttuuritoimintaa ryhmille Opiskelun tai työelämän ulkopuolella olevat nuoret	Kyllä	Kuntajohto
Resurssit toiminta- ja taloussuunnitelmassa Vähemmistö- ja erityisryhmille suunnattu kulttuuritoiminta	Kyllä	Ammatillinen koulutus
Kulttuuritoimintaa ryhmille Työttömät	Kyllä	Lukiokoulutus
Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi Kaikukortti, Kimmoke tms.	Kyllä	Perusopetus
Esittely luottamushenkilöille Kunnan järjestämiin kulttuuripalveluihin osallistuneiden määrän kehitystä (lapset ja nuoret, työikäiset, ikääntyneet)	Kyllä	Kulttuuri
Esittely johtoryhmälle Kuntalaisten tyytyväisyyttä kaikkiin tai joihinkin kulttuuripalveluihin	Kyllä	
Yhteenveto hyvinvointikertomuksessa Kuntalaisten tyytyväisyyttä kaikkiin tai joihinkin kulttuuripalveluihin	Kyllä	
Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa Vähemmistö- ja erityisryhmille suunnattu kulttuuritoiminta	Kyllä	
KEHITTÄMISKOHTEET	VASTAUS	
Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi Aikuisten taiteen perusopetus	Ei	

Kuva 6. TEAvisarin Top10 – näkymä (TEAvisari 2021)

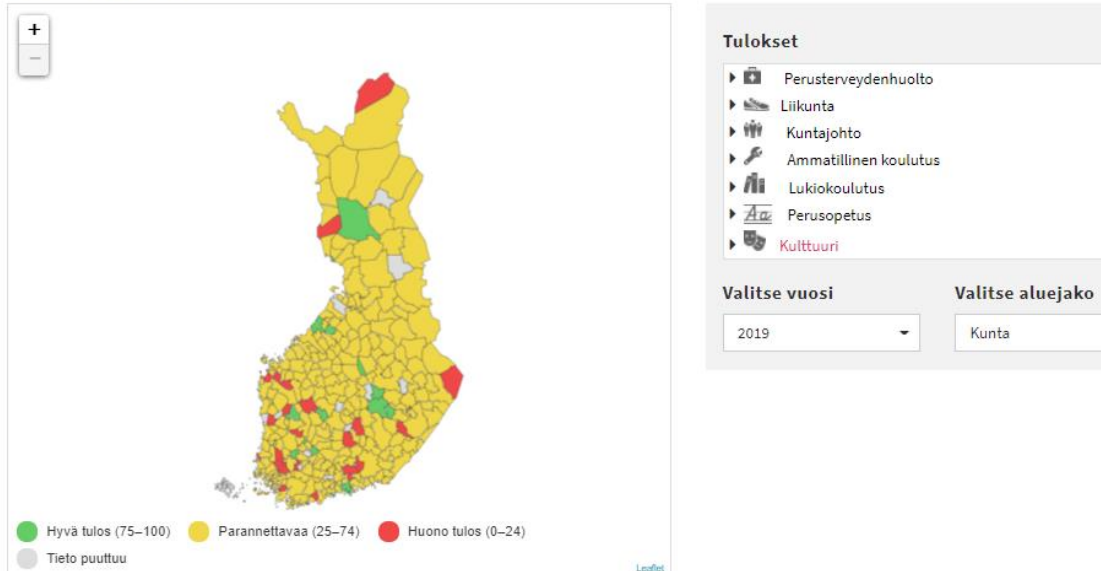
TOP 10 -osiosta saa nopeasti tiedon kunnan kulttuuritoiminnan vahvuuksista ja kehittämiskohteista. Tiedot voi myös tulostaa tai siirtää PowerPoint-esitykseen. TOP 10 -osion tietoja voi hyödyntää kokonaisuudessaan tai nostaa muutamia asioita yhteiseen keskusteluun tai pohtia, löytyykö kehittämiskohdeista jokin asia, jota voidaan lähteä heti parantamaan. Voi myös tarkastella, löytyykö jokin indikaattori hyvinvointikertomukseen seurattavaksi tai taloussuunnittelussa hyödynnettäväksi. (THL 2020b; THL2020c.)

Kartta-osiossa pääsee tarkastelemaan TEAvisari tulokset havainnoidaan kartalla. Täällä voi hakea tietoa toimialoittain, kunnittain, alueittain tai yksittäisen

indikaattorin avulla. Kulttuurin toimialasta klikatessa näkee kulttuurin tulokset valtakunnallisesti (kuva 7). (THL 2020b, THL2020c.)

Etusivu > Kartta > Kulttuuri

Kulttuuri 2019

Kuva 7. TEAviisarin Kartta-osio (TEAviisari 2021)

Kartta-osiota voi hyödyntää niin, että tutkii vihreän eli hyvän tuloksen saaneita kuntia ja suorittaa bechmarkkausta eli käy tutkimassa, mitä kunnassa tehdään, että tulokset ovat niin hyviä. Tätä kautta saattaa löytyä uusia, hyväksi havaittua toimintatapoja oman kunnan toimintaan. (THL 2020b; THL2020c.)

TEAviisarin tietoa voi hyödyntää myös viestinnässä. Tästä esimerkkinä on Oulun kaupunki, joka on julkaissut kaupungin verkkosivuilla uutisen TEAviisarin tuloksista. Lisäksi osoitteesta www.teaviisari.fi löytyy maksuton tiedolla johtamisen verkkokoulutus. (THL 2020b; THL2020c.)

6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Kulttuurilain muutoksen myötä opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vapaaehtoisen kehittämistehtävän kunnille haettavaksi tukemaan kulttuurilain mukaisessa toiminnassa (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019, 6. §). Eloa ja iloa Kaakkois-Suomeen, kulttuuritoiminnan kehittäminen Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa, on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama alueellinen hanke ja toimi opinnäytetyön toimeksiantajana. Hanketta hallinnoi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Xamk ja LAB-ammattikorkeakoulu on mukana

osatoteuttajana. Kehittämistehtävä alkoi vuoden 2020 alussa, ja se kestää vuoden 2021 loppuun. (Xamk 2020.)

Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen -hankkeen päätavoite on luovan alan, taiteen ja kulttuurin yhteistyön kehittäminen sekä yhteisten toimintamallien luominen, jotta Kaakkois-Suomen alueella kulttuuripalvelut ja -toiminta edistävät kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä sekä osallisuutta. Hankkeen myötä vahvistetaan kuntia toimimaan kulttuurilain mukaisesti, edistetään kuntien välistä yhteistyötä sekä aktivoidaan laaja-alaista verkostoyhteistyötä, niin että kuntien asukkaat ja paikalliset kulttuuritoimijat osallistuvat myös kulttuuritoiminnan kehittämiseen. Toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi ovat mm. kuntatyöpajat, webinaarit, verkostotapahtumat, toimintamallien pilotointi, erilaiset julkaisut sekä viestintä ja tiedotus. (Xamk 2020.)

Kulttuurilain muutoksen myötä tuli kulttuurin toimiala mukaan TEAviisarin tiedonkeruuseen vuonna 2019. TEAviisari-vertailutietojärjestelmä oli tarpeellinen lisä työväline kulttuuritoiminnan suunnitteluun, päätöksentekoon ja arviointiin.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisena työkaluna TEAviisari-vertailutietojärjestelmä nähdään Kaakkois-Suomen kuntien kulttuuritoiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa. Lisäksi tarkoituksena oli kartoittaa, miten tukea Kaakkois-Suomen kuntien kulttuuritahoja TEAviisari-vertailujärjestelmän hyödyntämisessä työssään?

Opinnäytetyön tavoitteeksi muodostui tehdä näkyväksi TEAviisari-vertailutietojärjestelmän hyöty tiedolla johtamisen työkaluna kulttuuritoiminnassa.

Alkukartoituskyselyn ja työpajan jälkeen niissä esiin nousseiden tarpeiden pohjalta opinnäytetyön kehittämistehtävänä toteutettiin kehittämistoimenpiteitä, jotka vastasivat kulttuuritahojen tiedontarpeita TEAviisariin liittyen.

7 OPINNÄYTETYÖN KEHITTÄMISASETELMA

Opinnäytetyö oli luonteeltaan tutkimuksellinen kehittämistyö. Tutkimuksellinen kehittämistyö pyrkii löytämään ratkaisuja käytännön ongelmiin tai muuttamaan käytäntöä sekä lisäksi yleensä tuottamaan uutta tietoa. Kehitystyön tueksi kerätään tietoa ja kehittämistyössä käytetään eri menetelmiä. Prosessiin kuuluu

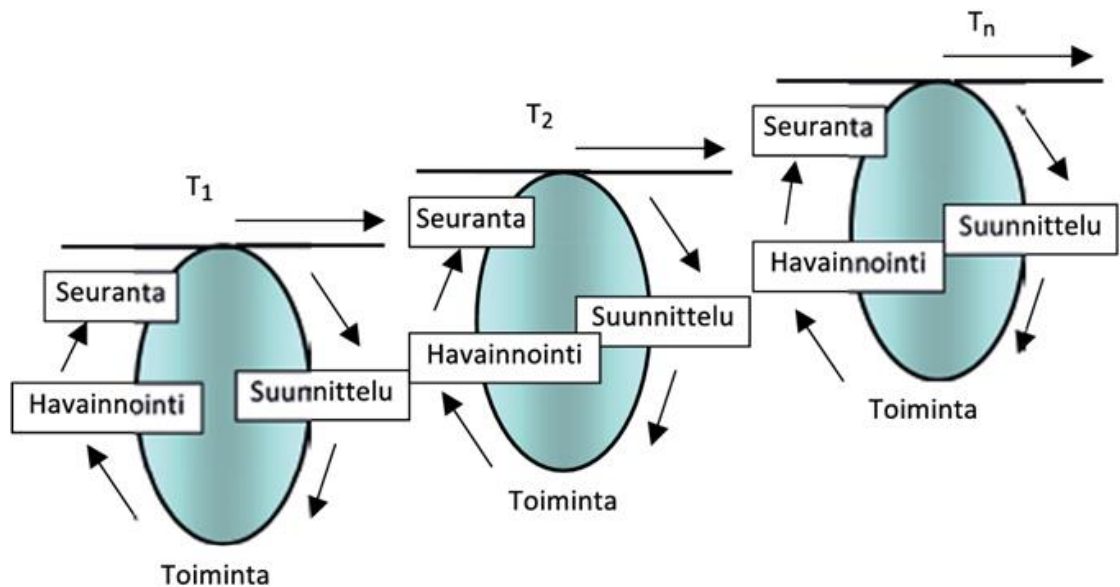
teorian ja käytännön vuoropuhelu. Kehittämistyö tapahtuu vuorovaikutuksessa eri tahojen kanssa, jolloin työn esittäminen ja raportointi eri tahoille edesauttaa osaltaan työn etenemistä. Kehittämistyöhön sisältyy usein tutkimista, tiedon tuottamista, muutoksen ohjaamista ja myös yllättävien asioiden kohtaamista ja epävarmuutta. Tutkimuksellisen kehittämistyön vaiheet ovat ideointi, ratkaisu, toteutus ja arviointi. (Ojasalo ym. 2015, 19–36.)

Opinnäytetyön lähestymistapa oli toimintatutkimus. Toimintatutkimuksen voidaan sanoa alkavan siitä, mihin laadullinen tutkimus loppuu. Toimintatutkimus voi sisältää sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Havainnointi tiedonkeruumenetelmänä sisältyy yleensä aina toimintatutkimukseen jossakin muodossa. Erona kehittämistutkimukseen toimintatutkimuksessa on se, että kehittämisen kohde liittyy usein ihmisiin ja tutkija on itse mukana muutoksen toteuttamisessa. Toimintatutkimuksen tulos ei tähtää yleistyksiin vaan pyrkimyksenä on saada muutos tutkimuksen kohteena olevaan asiaan. (Kananen 2014, 27–32.)

Toimintatutkimuksen tutkimusongelma voi olla tiukasti määritelty, mutta yhtä hyvin se voi olla jokin olettamus tai ajatus, mitä halutaan tutkia. Toimintatutkimuksen prosessissa oleellista oppiminen. (McNiff & Whitehead 2016, 10–11.) Toimintatutkimus on käytännönläheistä tutkimusta, jossa yhdistetään teoria käytäntöön. Toimintatutkimus pyrkii usein uuden oppimiseen ja organisaation itseymmärryksen lisäämiseen, jotta saadaan aikaan muutos esim. nykyisiin toimintatapoihin. Tutkimusprosessin luonteeseen kuuluvat prosessin tarkkailu, havainnointi ja refleksiivisyys. Toisinaan voi olla vaara, että tutkimuksellinen osuus jää vähemmälle käytännön kehittämistoiminnan napatessa mukaansa. Toimintatutkimuksen prosessiin tulee sisällyttää teoriatiedon kerääminen ja säilyttää tasapaino teorian ja käytännön välillä, jotta tutkimukselliset tavoitteet eivät unohdu. (Juuti & Pusa 2020, 256–257.)

Toimintatutkimuksen prosessin vaiheet etenevät syklisesti (kuva 7). Prosessi alkaa suunnitteluvaiheella, jossa määritellään ongelma tai muutoksen tarve. Tämän jälkeen edetään muutoksen suunnittelusta toiminnan toteutukseen ja havainnointiin sekä toiminnan arviointiin ja seurantaan. Arvioinnin ja seuran-

nan jälkeen siirrytään uuteen sykliin, edellisen syklin seurannan pohjalta suunnitellaan jatkotoimenpiteet. Sykliin vaiheet toistuvat näin uudelleen. (Kananen 2014, 13–61.)

Kuva 8. Toimintatutkimuksen syklisyys (Kananen 2014)

Toimintatutkimukselle ei ole yhtä ainoaa määritelmää, vaan siinä on erilaisia suuntauksia riippuen tutkimuksen ja toiminnan suhteesta ja painotuseroista. Toimintatutkimukselle ominaisia piirteitä ovat aktiivinen yhteistyö, joka tähtää jonkin asian kehitykseen, prosessin syklisyys ja prosessin raportointi. Tutkimuksen kulun raportointi on tärkeää, sillä se tukee reflektointia sekä auttaa arvioimaan tutkimuksen onnistumista ja luotettavuutta. (Suojanen s.a.)

8 KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET

Opinnäytetyö käynnistyi lokakuussa 2020. Toimintatutkimus sisälsi kaksi sykliä (kuva 9). Ensimmäisessä syklissä toteutettiin Webropol-kysely, jonka tulokset käytiin läpi KulttuuriTEA-työpajassa. Toisessa syklissä syntyi tuotoksena lyhyt videosarja kulttuurin TEAviisariin liittyen.

Kuva 9. Toimintatutkimuksen vaiheet opinnäytetyössä

Kulttuurilain muutoksen myötä TEAviisarin tiedonkeruuseen lisättiin kulttuuri uutena toimialana. Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen -hankkeen työskentelyn kautta oli tullut havainto, että TEAviisari on vielä melko tuntematon työkalu kulttuuritoimijoille. Opinnäytetyön tavoitteena oli tietoisuuden lisääminen TEAviisarista. Yhdessä toimeksiantajan kanssa päätettiin, että kehittämistyö aloitetaan alkukartoituksella. Alkukartoituksen tarkoituksena oli selvittää lähtötilanne eli miten tuttu Kaakkois-Suomen kuntien kulttuuritoiminnassa TEAviisari-vertailutietojärjestelmä on, ja miten sitä hyödynnetään toiminnan suunnittelussa. Näin saataisiin tietoa havaintojen pohjaksi sekä avuksi kehittämistyön painopistettä ja suuntaa mietittäessä.

Opinnäytetyön tekijän tehtävänä oli alkukartoituskyselyn toteuttaminen. Prosessi aloitettiin kyselylomakkeen laatimisella ja esitestaamisella. Palautteen perusteella lomake muokattiin lopulliseen muotoonsa saateteksteineen. Toimeksiantaja välitti kyselyn kulttuuritahoille sekä muistutti vastaamisesta kyse-

lyn ollessa käynnissä. Opinnäytetyön tekijä analysoi ja teki yhteenvedon kyselyn tuloksista ja esitteli tulokset KulttuuriTEA-työpajassa. KulttuuriTEA-työpajan järjestämisen hoiti toimeksiantaja.

Toisessa syklissä opinnäytetyössä tehtiin TEAviisari-videosarja. Tämä alkoi videoiden sisällön hahmottamisella ja alustavan käsikirjoituksen laatimisella. Näiden pohjalta kuvattiin ja editoitiin neljä infovideota. Videoiden pitkäkönnön keston ja tekstityksen puuttumisen vuoksi toimeksiantaja päätti, että kuvataan kuusi lyhyttä videota studiolla. Opinnäytetyössä kirjoitettiin sanatarkka käsikirjoitus kuvauspäivää varten ja opinnäytetyön tekijä itse esiintyi videoilla sekä näytti TEAviisari-järjestelmää. Toimeksiantaja huolehti videoiden julkaisemisesta. Opinnäytetyössä toteutettiin viimeisenä vaiheena palautekysely kuntien kulttuuritahoille Webropol-työkalulla.

Opinnäytetyöprosessin aikana havainnointia, reflektointia ja toiminnan suunnittelua tehtiin yhdessä toimeksiantajan ja THL:n TEAviisari-tutkimuskoordinaattorin sekä TEAviisari-ryhmän kanssa. Koronapandemian vuoksi kaikki yhteydenpito tapahtui pääasiassa etänä ja myös KulttuuriTEA-työpaja järjestettiin verkossa.

9 ALKUKARTOITUSKYSelyn TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET

Kulttuurin toimiala on uusi TEAviisari-vertailutietojärjestelmässä. Toimeksiantajan havainto oli, että parannusta tarvittaisiin sekä tiedonkeruuseen vastaamisen sekä TEAviisarista saatavan tiedon hyödyntämisen osalta. Toimintatutkimuksen suunnittelun pohjaksi tehtiin alkukartoituksena verkkokysely Kaakkois-Suomen kuntien kulttuurista vastaaville henkilöille. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, millaisena työkaluna TEAviisari-vertailutietojärjestelmä nähdään Kaakkois-Suomen kuntien kulttuuritoiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Alkukartoitus toteutettiin Webropol-verkkokyselynä. Verkkokyselyn etu tiedonkeruun menetelmänä on tehokkuus ja nopeus, sillä vastaukset ovat automaattisesti sähköisessä muodossa. Toisaalta verkkokyselyiden haittapuolia voi olla se, että kyselyiden määrä on kasvanut viime vuosina hurjasti, että nähtävissä on vastausväsymistä. (Vehkalahti 2014, 47–50.)

Verkkokysely oli puolistrukturoitu kysely eli se sisälsi suljettuja ja avoimia kysymyksiä (liite 1). Kysymyksillä kartoitettiin, miten käyttäjät arvioivat TEAviisarin käytettävyyttä ja miten TEAviisarin tietoa hyödynnetään työskentelyssä sekä millaisena kulttuuritoiminnan osuus nähdään tulevaisuudessa kuntien hyvinvointityössä. Kysymysten laidinnassa tulee huolehtia, että ne tuottavat vastaukset tavoitteiden mukaisesti. Niiden tulee olla niin selkeitä, ettei vastaaja voi ymmärtää väärin. Huolimattomasti laaditut kysymykset voivat vääristää tuloksia ja pilata koko tutkimuksen. Kyselylomake on hyvä testata etukäteen. (Valli 2015, 26–27.)

Kyselylomakkeen testasi kolme henkilöä, ja palautteen perusteella avoimien kysymysten määrää vähennettiin. Lomakkeelle jäi 16 kysymystä, joista neljä oli avoimia, kahdeksan suljettuja ja neljässä oli mahdollisuus antaa lisäselite. Avoimet sekä suljetut kysymykset ovat tarpeellisia lomakekyselyssä, sillä avoimet kysymykset mahdollistavat monipuolisemman tiedon saamisen tutkittavasta asiasta (Vehkalahti 2014, 24–25).

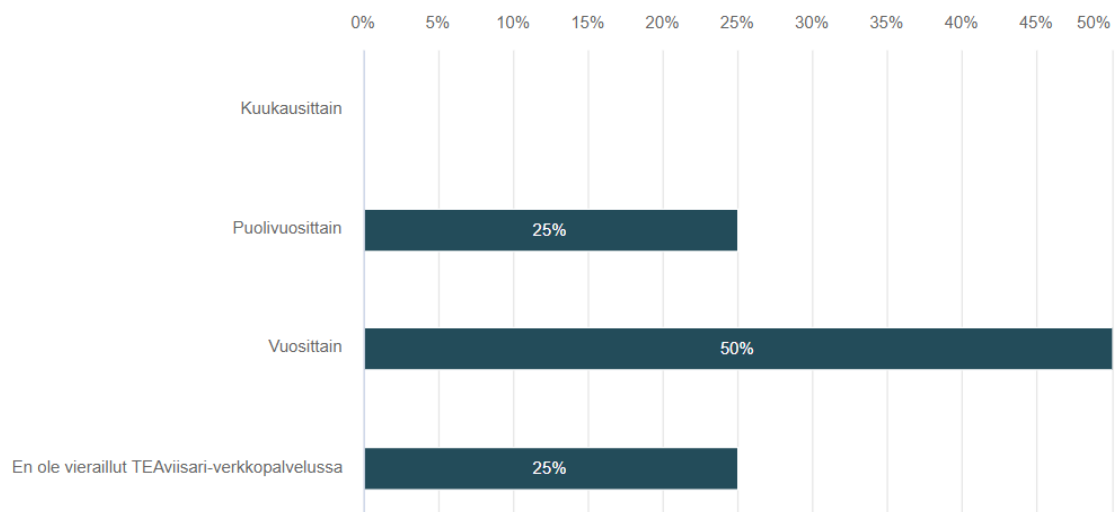
Kyselytutkimuksen kohderyhmä oli Kaakkois-Suomen kuntien kulttuurista vastaavat henkilöt. Kaakkois-Suomeen kuuluvat Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan maakunnat, yhteensä 15 kuntaa ja kulttuuripalveluissa työskentelee 30 henkilöä. Kyselyn saatekirjeessä sekä alkutekstissä kerrottiin, että tulokset tullaan käymään läpi yhteisesti 19.1.21 Kulttuuri TEA -työpajassa. Kyselyssä pyydettiin kertomaan, kummasta maakunnasta vastaaja oli. Muita henkilötietoja ei kysytty. Erillistä tutkimuslupaa ei kyselyn järjestämiseen tarvittu, sillä tutkimuksen kunnat ovat sitoutuneet Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen hankeen kumppanuuteen jo hankkeen alussa. Toimeksiantaja välitti sähköpostilla saatetekstin ja kyselylinkin kunnille 11.1.21, ja vastaamista pyydettiin 15.1.21 mennessä. Vastaamisesta muistutettiin kerran kyselyn aikana.

Vastausmääriä tarkastellessa huomattiin, että kyselylomakkeen viimeinen kysymys jostain syystä puuttui kyselystä. Pudonnut kysymys lisättiin kyselyyn 14.1.21. Määräaikaan mennessä vastauksia saatiin kahdeksan, kuusi Etelä-Karjalasta ja kaksi Kymenlaaksosta. Kyselyä ei suljettu 15.1.21, vaan se pidettiin auki 22.1.21 saakka. Tähän ratkaisuun päädyttiin siksi, että vastausmäärä oli niin pieni ja haluttiin mahdollistaa kyselyyn vastaaminen vielä KulttuuriTEA-

työpajan jälkeenkin. Työpajassa kerrottiin tästä mahdollisuudesta käydä vielä vastaamassa kyselyyn, mutta jatkoajalla ei tullut yhtään vastausta.

Tulokset analysoitiin Webpropol-työkalun analysointisovelluksella. Vastaajista viisi ilmoitti osallistuneensa vuoden 2019 kulttuuritoiminnan TEA-tiedonkeruuseen ja kolme vastaajaa ei ollut osallistunut tiedonkeruuseen. Neljä vastaajaa ilmoitti, että heillä tiedonkeruuseen oli vastannut yksittäinen viranhaltija. Kolme vastaajaa ilmoitti tiedonkeruun sujuneen ongelmitta, ja kolme vastaajista koki haasteita vastaamisessa. Tiedonkeruulomakkeen kysymykset koettiin joiltain osin koskettavan vain isompia kaupunkeja, ei pienempiä kuntia. Vastausten selvittäminen koettiin myös työlääksi, ja osittain kysymyksiin piti vastata vain sillä tiedolla, mitä itsellä oli. Tämä oli haasteellista, etenkin uusille kulttuuritoiminnan työntekijöille.

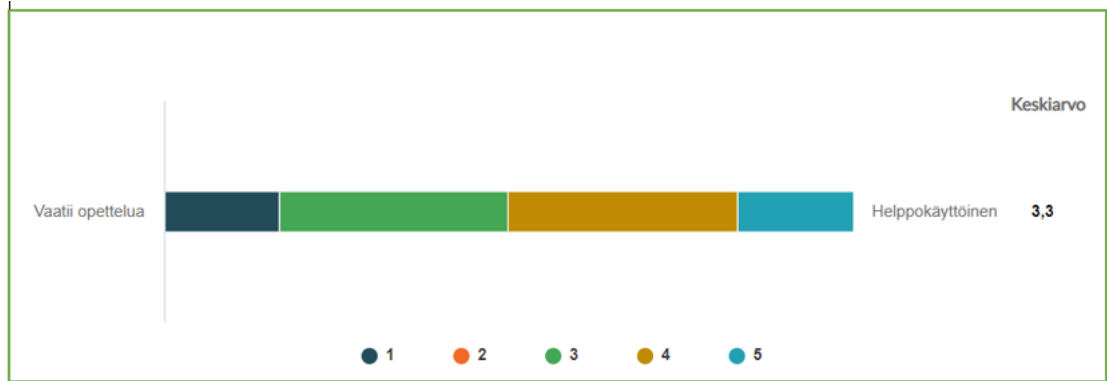
Kyselyssä selvitettiin TEAviisarin käyttökokemukseen liittyviä asioita. TEAviisarin verkkopalvelussa, osoitteessa www.teaviisari.fi, ilmoitti käyneensä vuosittain neljä vastaajaa, kaksi oli käynyt palvelussa puolivuositain ja kaksi vastaajaa ei ollut käyttänyt palvelua lainkaan (kuva 10).

Kuva 10. Kuinka usein olet vierailut TEAviisari-verkkopalvelussa?

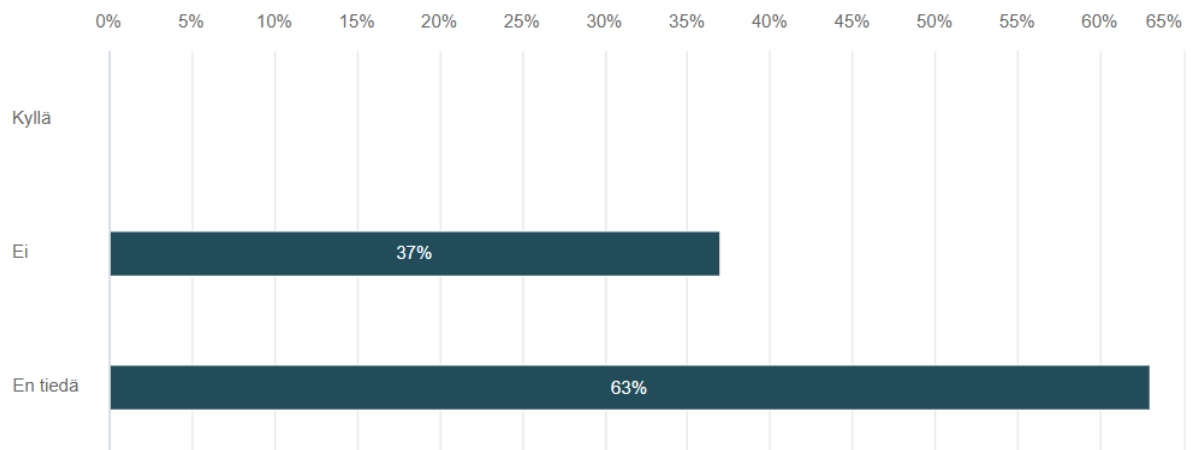
Kolme vastaajaa oli vierailut TEAviisari-verkkopalvelussa ennen kulttuurin osa-alueen lisäämistä tiedonkeruuseen. Vastaajista viisi ilmoitti, ettei ollut käyttänyt TEAviisari-palvelua ennen kulttuuritoiminnan osa-alueen lisäämistä tiedonkeruuseen. THL:n TEAviisarin verkkokoulutukseen ei ollut osallistunut

kukaan vastaajista. TEAviisari koettiin kuitenkin melko helppokäyttöiseksi työkaluksi niiden vastaajien osalta, jotka olivat palvelussa vierailleet. TEAviisarin käytettävyyttä pyydettiin arvioimaan asteikolla 1 - 5, niin että luku yksi tarkoittaa "vaatii opettelua" ja luku 5 "helppokäyttöinen" ja vastaajat arvioivat helppokäyttöisyyden tasolle 3,3 (kuva 11).

Kuva 11. Millaisena koet TEAviisari-verkkotyökalun käyttämisen?

TEAviisaritiedon hyödyntämiseen liittyen kysyttiin, onko kunnan tietoja verrattailtu muihin, esim. vertaiskuntiin (kuva 12). Kolme vastaajista kertoi, ettei tuloksia ole verrattu muihin kuntiin ja viisi vastaajaa ilmoitti, etteivät tiedä, onko tulosten vertailua tehty.

Kuva 12. Onko kunnan kulttuuriTEAN tuloksia verrattu esim. naapurikuntiin tai samankokoisiin kuntiin?

Ensimmäisen KulttuuriTEAn tiedonkeruun tulokset vastasivat neljän vastaajan mukaan kulttuuritoiminnan todellista tilannetta kunnassa. Kahden vastaajan mielestä ensimmäinen KulttuuriTEAn tiedonkeruun tulos ei vastaa kunnan todellista tilannetta. Koettiin, että hyvästä taustatyöstä huolimatta tulokset eivät

silti täysin vastaa todellista tilannetta. Viisi vastaajaa kuudesta oli sitä mieltä, että KulttuuriTEA tuottaa kulttuuritoiminnan kannalta oleellista tietoa.

Edelleen TEAviisarin tiedon hyödyntämiseen liittyen kysyttiin, miten kunnan kulttuuriTEAn tulokset on käyty läpi. Kolme vastaajaa kertoi, että tuloksia on käyty läpi esim. omassa työryhmässä tai lautakunnassa tai johtoryhmässä. Ja kolme vastaajista ilmoitti, ettei tuloksia ole käyty lainkaan läpi.

Kulttuuritoiminnan kehittämisessä ja johtamisessa KulttuuriTEAn tuloksia ei neljän vastaajan mukaan ole hyödynnetty kulttuuritoiminnan johtamisessa. Vastaajat olivat hyvin yhdenmukaisia mainitessaan syitä tähän; tietoa oli vielä liian vähän.

”Ei ole vielä osattu.”

”Ei tietoa asiasta.”

Kolme vastaajaa ilmoitti, että KulttuuriTEAn tiedonkeruun tuloksia oli hyödynnetty kunnan kulttuuritoiminnan johtamisessa.

”Strategia- ja talousarviotyö”

”Kaupungin johdossa ikään kuin havahduttu ja halutaan nostaa kaupungin imagoa kulttuurikaupunkina.”

”Prosenttiperiaatteesta on tehty päätös!”

Kulttuuritoiminnan suunnittelussa kolme vastaajaa ilmoitti, että kulttuuriTEAn tuloksia on hyödynnetty hyvinvointikertomuksen laadinnassa, tavoitteiden ja painopisteiden valinnassa. Kolme vastaajaa kertoi, ettei kulttuuriTEAn tuloksia ole vielä hyödynnetty toiminnan suunnittelussa.

Lopuksi kysyttiin vastaajien ajatuksia kulttuuritoiminnan osuudesta tulevaisuudessa hyvinvointikertomuksessa. Kaikki vastaajat uskoivat, että tulevaisuudessa kunnan hyvinvointikertomuksissa kulttuurin osuus tulee vahvistumaan. Vastauksissa nostettiin esiin, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä kulttuuri on yksi tärkeä osa-alue ja hyvinvointiin liittyvät asiat ovat kaikkien toimialojen yhteinen asia.

”Yksi osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.”

”Kulttuuri on yksi kulmakivi kirjaston, liikunnan ja järjestötoiminnan ohella osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisessä.”

”Osallisuus ja hyvinvointi on yksi kaikkia toimialoja yhdistävä tekijä.”

Viimeisenä kysyttiin, millä keinoin kuntien osaamista kulttuurilain mukaiseen toimintaan tulisi tukea. Tähän toivottiin videomuotoista perehdytysmateriaalia lainsäädännöstä valtuuston ja kuntien päättäjien perehdyttämiseen.

Kyselyn tulokset sekä vastausten pieni määrä vahvistivat olettamusta, että TEAviisari on uusi työkalu Kaakkois-Suomen kuntien kulttuurista vastaaville henkilöille, eikä sitä vielä osata hyödyntää yhtenä työkaluna kulttuuritoiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa.

10 KULTTUURITEA-TYÖPAJA

Kyselyn jälkeen järjestettiin KulttuuriTEA-työpaja Kaakkois-Suomen kuntien kulttuurin vastuuhenkilöille. Työpajassa oli tarkoituksena käydä läpi kyselyn tulokset, Kaakkois-Suomen kulttuurin TEAviisarin tulokset sekä kouluttaa TEAviisarin käyttöä. Työpajan loppuun jätettiin tilaa vapaalle keskustelulle. Työpajan tavoitteena oli lisätä tietoa TEAviisarista sekä yhteisen keskustelun kautta löytää myös toimintatutkimukselle tietoa, mihin suuntaan kehittämistä tulisi viedä. Ennen työpajaa käytiin läpi ohjelma toimeksiantajan ja TEAviisari-tutkimuskoordinaattorin kanssa. Työpaja järjestettiin etänä Teamsin välityksellä 19.1.21. Työpajan koollekutsumisen ja järjestelyt hoiti toimeksiantaja. Työpajaan osallistui kulttuurin vastuuhenkilöitä 13 kunnasta eli lähes kaikista Kaakkois-Suomen alueen kunnista kahta kuntaa lukuun ottamatta.

KulttuuriTEA-työpajan ohjelma:

Esittelykierros

Alkukartoituskyselyn tulosten esittely

TEAviisari kulttuuri 2019 -tiedonkeruun tulosten esittely

TEAviisari-koulutus

Yhteinen keskustelu

Yhteisessä keskustelussa nousi esiin, että TEAviisarin hyödyn näkeminen toiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa vaatii asiaan paneutumista kuntien kulttuuritoiminnassa. Paljon puhututti myös havainto, että valtaosassa kuntia ei ole päätoimisesti kulttuuritoiminnasta vastaavaa henkilöä vaan kulttuuritoimintaa hoidetaan monen muun työtehtävän yhteydessä. Joissakin kulttuuritoiminnan osuus henkilön työnkuvasta on alle 10 prosenttia. Silloin on ymmärrettävää, että resurssit ovat niukat mm. uusien asioiden perehtymiseen.

Yhteenvedona kyselystä ja työpajasta voidaan todeta seuraavaa

- KulttuuriTEA koetaan kiinnostavana ja tärkeänä. Työpajaan osallistui kaikkiaan 13 kuntaa 15:sta, mikä oli osallistumisennätys Eloja ja Iloa Kaakkois-Suomeen -hankkeen työpajoista. Aihe sai osallistumaan myös kuntia, jotka eivät aiemmin olleet osallistuneet hankkeen järjestämiin tapahtumiin.
- Useassa Kaakkois-Suomen kunnassa kulttuuritoiminnan osuus henkilön työnkuvasta on pieni, jopa alle 10 % kokonaistyöstä. Uusien asioiden huomaamiselle ja opettelulle ei työaikaa monellakaan ole paljon käytettävissä.
- KulttuuriTEAan liittyen tiedon lisäämisen tarve oli ilmeinen. Järjestelmän käyttö ja tiedon hyödyntäminen on vielä vähäistä, ja joissain kunnissa kulttuurin TEAviisaria ei ole käytetty lainkaan.

11 KULTTUURITEA-VIDEOIDEN TOTEUTUS

Verkkokyselyn sekä KulttuuriTEA-työpajan havaintojen ja pohdintojen jälkeen opinnäytetyössä muodostui ajatus vastata ilmenneeseen tiedontarpeeseen tekemällä videosarja TEAviisarista. Perusteluina tähän nousivat ne seikat, että videoilla asiat voitaisiin esittää tiiviisti ja lyhyesti, jotta kiireisinkin henkilö ehtii niitä katsomaan. Lisäksi videomuotoinen materiaali on helposti jaettavissa eri kanavia pitkin. Toimeksiantaja piti ehdotusta hyvänä, joten sovittiin, että opinnäytetyönä tehdään infovideosarja kulttuurin TEAviisarista.

Työskentely aloitettiin laatimalla pelkistetyt versiot käsikirjoituksista. Videoiden teemoiksi valittiin kulttuurilaki, tiedolla johtaminen, TEAviisarista tiedon hakeminen, tiedon hyödyntäminen ja tiedonkeruuseen valmistautuminen. Näihin aiheisiin liittyen laadittiin neljään videoon käsikirjoitukset. Ensimmäinen video sisälsi lyhyen johdannon aiheeseen, kulttuurilakimuutoksen, tutkimuksen kuntien tiedolla johtamisesta, tiedolla johtamisen prosessin kuvauksen sekä lyhyen esittelyn TEAviisarista. Toisen videon sisältö liittyi oman kunnan kulttuuriTEAn tulosten hakemiseen ja siihen, kuinka suorittaa tietojen vertailua. Kolmas video keskittyi Top 10-osion ja Kartta-osion esittelyyn. Neljännen videon teema oli tiedonkeruuseen valmistautuminen. Käsikirjoituksen jälkeen tehtiin useita videoiden koekuvauksia sekä opeteltiin käyttämään Microsoftin VideoEditor-ohjelmaa. Videoita kuvattiin neljä kappaletta, ja ne laitettiin katsottavaksi ja kommentoitavaksi toimeksiantajalle sekä THL:n TEAviisari-ryhmälle.

TEAviisari-ryhmä toivoi saavutettavuuden huomioimisen eli videoiden tulisi olla tekstitettyjä. Lisäksi toimeksiantajan kanssa keskusteltiin videoiden pituuksista. Niiden kestot olivat neljästä kuuteen minuuttiin, minkä toimeksiantaja koki liian pitkäksi. YouTube-videoiden katseluaikaa tutkittaessa on havaittu, että videoiden katselut keskeytetään usein, kun videon kesto alkaa ylittämään kaksi minuuttia (Clifford 2018). Tiedossa oli, että infovideot tullaan julkaisemaan somekanavissa, joten oli perusteltua pitää videoiden kestot kahdessa minuutissa. Videoiden kuvan ja äänen laatu sekä tekstityksen puute johti siihen päätökseen, että toimeksiantaja järjesti mahdollisuuden kuvata videot studiolla niin, että tekninen osuus ja videoiden tekstitys tulisi ammattilaisten hoitavana.

Videosarjan tarkoitus oli tuoda tiivistetysti tietoa kulttuurilain muutoksesta, tiedolla johtamisesta sekä kulttuurin TEAviisarista. Videosarjan tavoite oli tehdä TEAviisaria näkyväksi Kaakkois-Suomen kulttuuritahoille ja lisätä tietämystä TEAviisarista. Videoiden kestot pidettiin lyhyinä, jotta mahdollisimman moni kokisi aikansa riittävän niiden katsomiseen. Videosarjan tekstityksellä parannettiin saavutettavuutta ja videosarjan julkaiseminen YouTubeissa teki videoiden jakamisesta helpompaa.

11.1 Videoiden käsikirjoitus ja kuvaaminen

Videoiden kuvausta varten laadittiin sanatarkka käsikirjoitus, joka lähetettiin kommentoitavaksi TEAviisari-tutkimuskoordinaattorille ja toimeksiantajalle. Heiltä saadut palautteet huomioiden käsikirjoitukset muokattiin lopulliseen muotoonsa. Kuvauspäivä oli 19.2.21. Kuvausten jälkeen videomateriaali katsottiin kuvaajan kanssa läpi. Kuvauspäivän jälkeen toimitettiin kuvaajalle tarkka käsikirjoitus sekä inforuutuihin tulevat tekstit. Videoihin tehtiin vielä pieniä muokkauksia, kuten lisättiin muutamia korostuksia sekä viimeisen videon loppuun Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen -hankkeen, TEAviisari-linkin osoite sekä OKL:n, LAB:n ja Xamkin logot.

Videosarja sisältää kuusi videota, joista jokainen on kestoaltaan noin kaksi minuuttia. Ensimmäisellä ja viimeisellä videolla opinnäytetyön tekijä näkyy ja kertoo itse sisällön. Neljällä videolla opinnäytetyön tekijä näyttää ja kertoo TEAviisarin toiminnosta. Videot ovat tekstitettyjä, ydinasioita on koottu infolaatikkoon ja tiettyjä toimintoja korostetaan punaisella värillä.

KulttuuriTEA videoiden sisältö

Johdanto

Esittäytyminen

Kulttuurilakimuutos

Tiedolla johtaminen

TEAviisari-vertailutietojärjestelmä

Tiedon hakeminen

TEAviisarin etusivu ja kunnan tietojen hakeminen

TEAviisarin toimialojen esittely ja tiedonkeruusta kertominen

TEAviisari-näkymä ja TEAviitekehys

Tiedon vertailu

TEAviisarin pisteytystaulukko

Aluevertailu

Vuosivertailu

Tietojen siirto diaesitykseen

Tietojen hyödyntäminen

TEAvisarin Top10 osio

Top10 osion tietojen hyödyntäminen -> yhteiseen keskusteluun, hyvinvointikertomukseen, taloussuunnitteluun

Tietojen hyödyntäminen osa 2

TEAvisarin Kartta-osiosta tiedon hakeminen

Hyvän tuloksen kunnilta oppiminen

TEAvisari-tiedon jakaminen ja hyödyntäminen viestinnässä

Tiedolla johtamisen verkkokoulutus-linkki

Tiedonkeruuseen valmistautuminen

Tiedonkeruun aikataulu

Vastaaminen yhteistyössä, aiheen vieminen esim. työryhmään

Edellisen tiedonkeruun tietojen etsiminen vastaamisen tueksi

Tiedonkeruuseen liittyvät kysymykset teaviisari@thl.fi

Videoilla käytetyt lähteet:

Laki kuntien kulttuuripalveluista 166/2019

Jalonen, H. Tiedolla johtamisen näyttämö ja kulissit.

THL 2020. TEAvisari.

Keskustelut TEAvisari-tutkimuskoordinaattorin kanssa.

11.2 Videosarjan julkaisu

Toimeksiantaja huolehti videoiden julkaisusta, ja ne julkaistiin yksi per päivä YouTubessa 8.3.2021 alkaen. Videosarja on katsottavissa osoitteessa:

<https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/eloja-ja-iloa-kaakkois-suomeen-kulttuuritoiminnan-kehittaminen-saavutettavuus-palvelumuotoilu-ja-tuotteistaminen-kymenlaaksossa-ja-etela-karjalassa/>

Videot julkaistiin Eloja ja Iloja Kaakkois-Suomeen -hankkeen sivulla ja linkki lähetettiin tiedoksi sähköpostilla molempien maakuntien kulttuuritahoille. Videosarja julkaistiin myös hankkeen Facebook-sivuilla ja sieltä videoita on jaettu

tiedoksi valtakunnallisiin mm. kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö Kulta Ry:n sekä Kulttuurijohtajat Facebook-sivustoille.

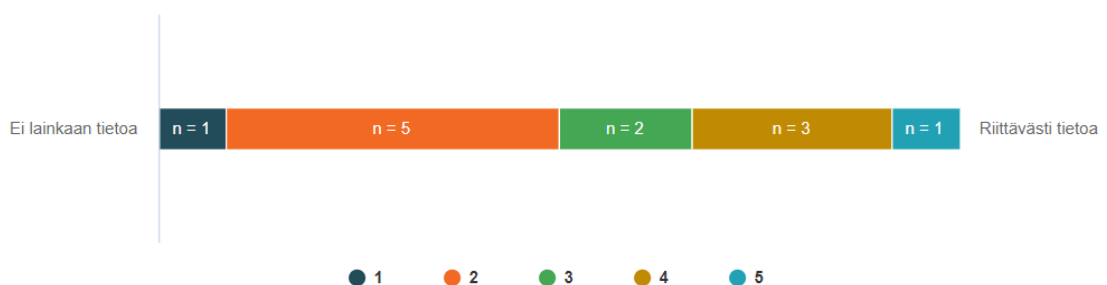
12 PALAUTEKYSelyn TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET

Kun koko videosarja oli julkaistu, laadittiin opinnäytetyössä palautekysely Webropol-työkalulla tarkoituksena selvittää, miten hyvin opinnäytetyössä on onnistuttu lisäämään tietoisuutta kulttuurin TEAviisarista. Kyselylomakkeella oli yhteensä viisi kysymystä, joista neljä suljettua ja yksi avoin kysymys (liite 2). Vastaajia pyydettiin arvioimaan TEAviisari-tietämystään ennen ja jälkeen toimintatutkimusta. Vastaajia pyydettiin määrittelemään, kuinka paljon TEAviisarin tietämykseen oli vaikuttanut alkukartoituskysely, KulttuuriTEA-työpaja ja videosarja. Lisäksi kysyttiin, kaipasivatko vastaajat vielä lisää tietoa TEAviisarista. Viimeinen kysymys oli avoin, johon sai antaa vapaasti palautetta ja kehittämissideoita. Kyselyssä ei kysytty mitään henkilötietoja. Kysely lähetettiin Kaakkois-Suomen kaikkiin 15 kuntaan, yhteensä 30 henkilölle. Kysely oli auki 19.3.–24.3. ja vastaamisesta muistutettiin kaksi kertaa. Kyselyyn tuli 12 vastausta.

Ensimmäisessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin muistelemaan tilannetta taaksepäin ja arvioimaan, kuinka hyvä tietämys heillä oli TEAviisarista viime loppuvuodesta. Toisessa kysymyksessä pyydettiin arvioimaan TEAviisari-tietämystä tällä hetkellä. Molempien kysymysten asteikko oli 1 - 5, jossa luku yksi tarkoitti ”ei lainkaan tietoa” ja luku viisi ”riittävästi tietoa”. Ensimmäisessä kysymyksessä keskiarvoksi tuli 2,83. Kuusi vastaajaa arvioi tietämyksensä tasolle 1 - 2, kaksi vastaajaa tasolle 3 ja neljä vastaajaa tasolle 4 - 5 (kuva 12).

1. Kun mietit tilannetta taaksepäin, kuinka hyvä tietämyksesi TEAviisarista oli viime loppuvuodesta?

Vastaajien määrä: 12

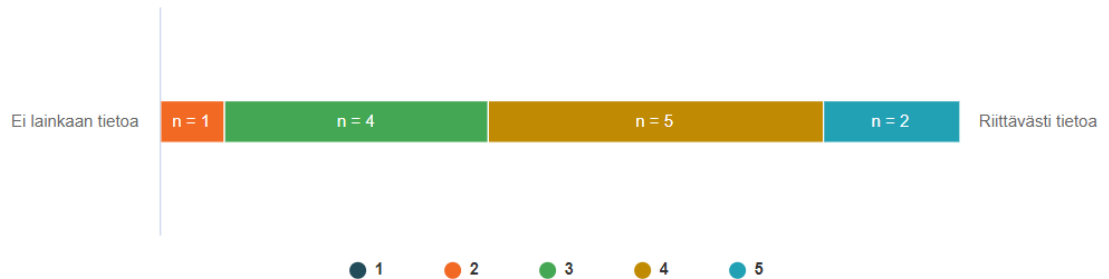

Kuva 11. Tietämys TEAviisarista ennen toimintatutkimuksen alkua

Toisessa kysymyksessä vastausten keskiarvo oli 3,67 eli tietämys oli kasvanut toimintatutkimuksen aikana. Tällä hetkellä tasolle yksi ei arvioinut tietämystään kukaan vastaajista ja tasolle kaksi vain yksi vastaaja. Neljä vastaajaa arvioi tietämyksensä tasoksi 3 ja seitsemän vastaajaa tasolle 4 - 5 (kuva 13).

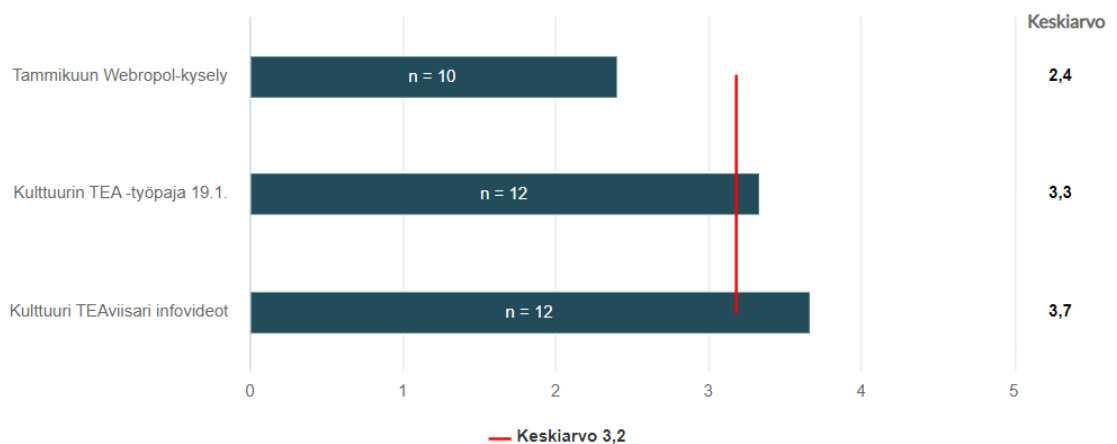
2. Miten hyväksi koet tietämyksesi TEAviisarista tällä hetkellä?

Vastaajien määrä: 12

Kuva 13. Tietämys TEAviisarista tällä hetkellä

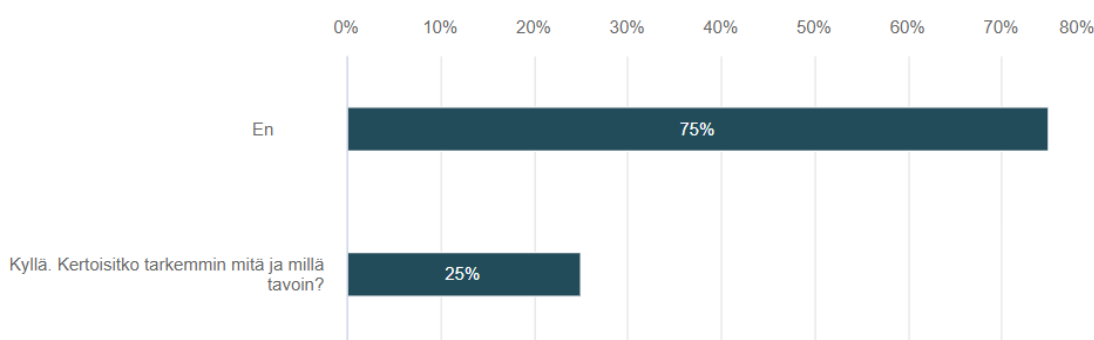
Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon toimintatutkimuksen aikana tehdyt toimenpiteet olivat lisänneet heidän TEAviisari-tietämystään. Myös tässä kysymyksessä asteikko oli 1 - 5, jossa luku yksi tarkoitti "ei lisännyt tietämystäni TEAviisarista" ja luku viisi "lisäsi merkittävästi tietämystäni TEAviisarista". Vähiten tietämystä lisäsi alkukartoituskysely. KulttuuriTEA-työpaja sekä KulttuuriTEA-infovideot koettiin lisänneen tietämystä jokseenkin saman verran. Mediaaniarvoja tarkastelemalla KulttuuriTEA-työpaja sai suurimman arvon, mediaaniluku 4. KulttuuriTEA-infovideoiden osalta mediaaniluku oli 3,5.

	1	2	3	4	5	Keskiarvo	Mediaani
Tammikuun Webropol-kysely	20%	40%	20%	20%	0%	2,4	2
Kulttuurin TEA -työpaja 19.1.	16,67%	16,67%	8,33%	33,33%	25%	3,33	4
Kulttuuri TEAviisari infovideot	0%	8,33%	41,67%	25%	25%	3,67	3,5

Kuva 14. Miten arvoit seuraavien toimenpiteiden lisänneen tietämystäsi TEAviisarista?

Neljännessä kysymyksessä kysyttiin, kokivatko vastaajat tarvitsevansa vielä lisää tietoa TEAviisarista. Suurin osa koki, etteivät tälle hetkellä koe tarvitsevansa lisää tietoa TEAviisarista. Ei-vastauksen antaneet kaipasivat TEAviisarista vielä yleisopastusta.

Kuva 15. Koetko tarvitsevasi lisää tietoa TEAviisarista?

Kyselyn lopussa oli avoin kysymys, johon vastaajat saivat kirjoittaa halutesaan vapaata palautetta. Kritiikkiä annettiin edellisestä TEAviisarin tiedonkeruusta, sillä sen koettiin koskettavan vain isoja kuntia, ja yksittäisen toimijan oli siihen hankala vastata.

” Edellinen kysely oli tehty isolle organisaatiolle. Pienen yhden toimijan oli vaikea vastata siihen.”

KulttuuriTEAn infovideoihin liittyvä palaute oli positiivista.

” Videot ovat erittäin selkeät ja informatiiviset, hyvin jaotellut aiheet, sekä sopivan lyhyet.”

”Hieno juttu, kiitos videoista.”

”Videot tulevat varmasti käyttöön ja hyödyksi.”

Palautekyselyn tuloksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että opinnäytetyön prosessin myötä Kaakkois-Suomen kuntien kulttuurista vastaavien henkilöiden tietämystä kulttuurin TEAviisarista onnistuttiin lisäämään.

13 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kulttuuritoiminta on uusi osa-alue TEAviisari-vertailutietojärjestelmässä ja ensimmäinen kulttuurin tiedonkeruu järjestettiin keväällä 2019. Kulttuurin TEAviisari tuottaa alueellista tietoa kuntien hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta, ja on tervetullut lisä kulttuurin tietoperustaan. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä näkyväksi kulttuurin TEAviisari-vertailutietojärjestelmä Kaakkois-Suomen kuntien kulttuurista vastaaville tahoille. Toimintatutkimus alkoi lähtötilanteen kartoittamisella, jossa selvitettiin millaisena työkaluna TEAviisari nähdään Kaakkois-Suomen kuntien kulttuuritoiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa tällä hetkellä. Lisäksi opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa, miten Kaakkois-Suomen kuntien kulttuuritahoja tulisi tukea TEAviisarin hyödyntämisessä työssään.

Toimintatutkimuksen alkukartoituskyselyn tulosten ja KulttuuriTEA-työpajan keskustelujen pohjalta voidaan todeta, että Kaakkois-Suomen kuntien kulttuuripalveluissa TEAviisari-vertailutietojärjestelmää ei vielä hyödynnetä yhtenä työkaluna toiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa. Suurelle osalle kulttuuritahoista TEAviisari oli melko tuntematon ja osa vastanneista ei ollut käynyt TEAviisari-verkkopalvelussa lainkaan. Ensimmäisiä kulttuurin TEAviisarituloksia ei käyty läpi yhteisesti tai läpikäynnistä ei ollut tietoa. Kukaan vastaajista ei ollut vertaillut TEAviisarin tuloksia esim. naapurikuntiin. Vastauksissa tuotiin esiin, että vielä ei ole riittävästi tietoa TEAviisarista ja järjestelmän käyttö vaatii opettelua. Alkukartoituskyselyssä toivottiin myös videomuotoista perehdytysmateriaalia esim. lakimuutoksiin liittyen.

Kulttuuripalveluiden niukat resurssit nousivat esiin useita kertoja opinnäytetyön aikana. Monissa Kaakkois-Suomen kunnissa kunnan kulttuuripalveluita hoidetaan pienillä henkilöresursseilla, mikä vaikuttaa myös siihen, että uusien asioiden huomaamiselle ja niiden omaksumiselle ei aika riitä. Tästä syystä toimintatutkimuksen toisessa syklissä vastattiin havaittuun tiedon tarpeeseen tekemällä videosarja, jossa kerrotaan tiiviisti tiedolla johtamisesta, kulttuurilain

muutoksesta ja kulttuurin TEAviisarista. Videosarjassa käydään läpi TEAviisarin ominaisuuksia, annetaan käyttöopastusta sekä kerrotaan, miten hyödyntää TEAviisarista saatavaa tietoa työskentelyssä.

Koronapandemian vuoksi ei ollut mahdollista toteuttaa työpajoja tai koulutusta fyysisesti, vaan työskentely tapahtui etänä. Toimintatutkimuksen palautekyselyn perusteella TEAviisari-tietämys koettiin lisääntyneen KulttuuriTEA-työpajan sekä videosarjan myötä, ja suurin osa palautekyselyyn vastanneista arvioi TEAviisari-tietämyksensä olevan tällä hetkellä riittävällä tasolla.

Keväällä 2021 on toinen kulttuuritoiminnan TEAviisarin tiedonkeruu. Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista toteuttaa opinnäytetyön alkukartoituskyselyn tyyppinen tutkimus ja selvittää, onko parannusta tapahtunut TEAviisarin tulosten käsittelyssä, hyödyntämisessä sekä tiedon viemisessä eteenpäin päättäjätasolle. Osittain vastaavaa tietoa tuottaisi myös tutkimus kulttuurin TEAviisari-tuloksien esiintyvyydestä kuntien hyvinvointikertomuksissa.

Tässä tutkimuksessa haasteiksi TEAviisari-tiedon hyödyntämisessä nousivat heikko tietämys TEAviisarista, kuntien pienet henkilöstöressurssit kulttuuripalveluissa ja se, että kulttuuriasioita monessa kunnassa hoitaa yksi henkilö, yksin. Jatkotutkimuksella voitaisiin selvittää, onko noussut uudenlaisia haasteita kulttuurin TEAviisari-tiedon hyödyntämisessä työskentelyssä. Tutkimukseen voisi ottaa mukaan myös kuntien päättäjätason. Tämä avartaisi näkökulmaa ja auttaisi porautumaan vielä syvemmin asiaan.

Opinnäytetyön molemmissa kyselyissä nousi esiin, että pienet kunnat kokevat jäävänsä isojen kaupunkien jalkoihin. Kaakkois-Suomen kunnista valtaosa on pieniä kuntia. Kun vuoden 2021 kulttuurin TEAviisari-tulokset tulevat, tuloksia saattaisi olla hyödyllistä käydä läpi esim. pienten kuntien omissa verkkotyöpajoissa, sillä pienet kunnat painivat samansuuntaisten haasteiden kanssa.

14 POHDINTA

Lukuisia tutkimustuloksia tarkasteltaessa nousee mieleen, että kulttuurin merkitystä yhtenä hyvinvoinnin tekijänä tuskin tarvitsee enää

perustella. Osallistava taidetoiminta auttoi syrjäytymisvaarassa olevia nuoria löytämään tulevaisuudelleen tavoitteita (Wright ym. 2013, 190–203). Sopivan haasteellisella ja mielekkäällä taidetoiminnalla parannettiin ikäihmisten muistia ja muita kognitiivisia taitoja sekä vähennettiin yksinäisyyden tunteita (Malmivirta 2017, 47–57). Lastensuojelussa taidelähtöiset menetelmät olivat keino syvempään vuorovaikutukseen ja ymmärtämykseen (Känkänen 2013, 10–11). Terveystieteiden tutkimuksissa taidelähtöisten menetelmien käyttö hoitotoimenpiteiden rinnalla vähensi mm. lääkkeiden tarvetta sekä nopeutti toipumisaikoja (All-Party Parliamentary Group 2017, 32–137). Taiteen ja kulttuurin käyttö terveydenhuollossa toi myös taloudellisen hyödyn (WHO 2019, 4–9).

Kuntien hyvinvointikertomuksia tarkastellessa on nähtävissä, että kulttuurin osuus on vielä pieni (Antikainen ym. 2018, 77). Kulttuuritoiminnan ensimmäisen TEAviisarin tiedonkeruun yksi havainto oli se, että kulttuurin merkitys hyvinvoinnille ymmärretään, mutta toiminnan hallinnointi ja seuranta tarvitsevat parannusta (Saukko ym. 2019, 3–7.) Uudistunut kulttuurilaki osaltaan vahvistaa ja määrittelee hyvinvointia edistävää kulttuuritoimintaa, ja ohjaa entistä tarkemmin kuntien toimintaa kulttuuritoiminnan järjestämisessä (Laki kulttuuritoiminnasta 166/2019, 2. § – 8. §.) Kunnissa kulttuurin merkitys hyvinvoinnille siis tiedostetaan, mutta tarvitaan toimenpiteitä, jotta tiedostaminen siirtyy käytäntöön ja päätöksentekoon. Kulttuurin osuutta kuntien hyvinvointikertomuksissa voitaisiin vahvistaa ottamalla kulttuurista vastaava taho mukaan kertomuksen laadintaan, sekä lisäämällä tietoa ja sitä kautta ymmärrystä kulttuurin hyvinvointivaikutuksista (Antikainen, Auri ym. 2018, 11).

Kulttuurin tietoperustan vaikeus on ollut se, että alueellisesti tietoa on saatavilla vähän ja hajanaisesti (Antikainen ym. 2018, 15–16). Kulttuuritoiminnan arvioiminen ja mittaaminen on haastavampaa verrattuna muihin toimialoihin. Kulttuuritoiminnan vaikuttavuuden mittaaminen tarvitsisi lisää tutkimusta, jotta syntyisi yhteinen käsitys mitattavista asioista. (Koivisto 2020, 5.) Kulttuurin TEAviisarista on saatavissa alueellisesti tietoa kuntien hyvinvointia edistävästä kulttuuritoiminnasta (Saukko ym. 2019, 1). Kulttuurin TEAviisari tuottaa siis tietoa, jota voi hyödyntää alueellisesti kulttuuritoiminnan kehittämisessä. Opinnäytetyön kyselytutkimuksen tuloksissa ilmeni, että ensimmäisen kulttuurin TEAviisarin tuloksia käytiin läpi työryhmissä vielä vähän ja TEAviisari-ver-

tailutietojärjestelmä oli melko vieras työkalu kulttuuritahoille. Toimintatutkimuksen aikana tietämys TEAviisarista on kasvanut ja osaamisen kasvaminen helpottaa TEAviisari-tiedon hyödyntämisessä.

TEAviisari-tiedon hyödyntäminen vaatii tietojen tarkastelua ja analysointia yhteistyössä, pelkkä tiedon kerääminen ja jakaminen ei riitä. Yhteistyönä jalostettu tieto johtopäätöksineen tulee viedä eteenpäin päättävälle tasolle. Tiedolla johtamisen prosessi sisältää tiedon käsittelyä, analysointia ja johtopäätösten tekoa (#Tietokiri 2021). Parhaaseen lopputulokseen päästään, kun organisaatio on sitoutunut tiedolla johtamiseen, toiminta on läpinäkyvää, tehdään monialaista yhteistyötä ja jaetaan tietoa eteenpäin (Hättilä 2020, 61–63).

Monipuolinen yhteistyö kulttuuripalveluiden järjestämisessä nousee vahvasti esiin päivitetyssä kulttuurilaissa (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019, 7. §). Maakunta- ja soteuudistusten myötä hyvinvointia edistävä työ on entistä enemmän kuntien ja maakuntien yhteistyötä. (Soste 2021). Kunnissa ollaan yhä enemmän menossa kulttuurilautakunta-malleista yhdistelmälautakuntiin, kuten mm. hyvinvointia edistäviin lautakuntiin (Renko & Ruusuvirta 2018, 15–22). Myös opinnäytetyön alkukartoituskyselyn vastauksissa nostettiin esiin, että hyvinvointi ja osallisuus on kaikkia toimialoja yhdistävä asia. Vastaajat uskoivat, että tulevaisuudessa hyvinvointia edistävässä työssä kulttuurin roolin sekä poikkihallinnollisen yhteistyön kasvavan.

Kaakkois-Suomen kunnissa kulttuuripalveluiden henkilöstöresurssit olivat niukat. Joissain kunnissa kunnan yleisestä kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön työnkuvasta kulttuurin osuus oli alle 10 %. Kulttuurin TEAviisarin tuloksia tarkastellessa havaittiin, että valtakunnallisestikin kulttuuripalveluista vastaavan viranhaltijan työnkuvasta kulttuuritoiminnan osuus oli yleisimmin vähemmän kuin yksi työpäivä viikossa (Saukko ym. 2019, 5). Kunnan kulttuuritoimintaan sijoittamaan resurssiin vaikuttaa kunnan johdon asenne kulttuuritoimintaan ja se, kuinka hyvin nähdään kulttuurin merkitys esim. hyvinvoinnin edistämässä (Eriksson 2020, 46). Asiaan vaikuttaa myös se, että kulttuuritieto ei siirry päättäjätasolle. Toisinaan koetaan, ettei tiedon eteenpäin viemiselle ole tarvetta, sillä kulttuuripalvelut ovat kuitenkin kuntien päätöksenteossa viimeisenä asiana ja rahoitus jää pieneksi. (Antikainen ym. 2018, 15–16, 56–58.) Tästä syystä kulttuurin hyvinvointitietoa on hyvä sitkeästi viedä eteenpäin

päättäjätasolle ja tehdä näkyväksi kulttuurin merkitys yhtenä osana hyvinvointia edistävässä työssä.

14.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) on määritellyt hyvän tieteellisen käytännön pääkohdat. Niihin kuuluu se, että koko tutkimusprosessissa noudatetaan rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Tutkimuksessa sovelletaan yleisesti tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja raportointi on avointa. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus, tulosten säilyttäminen ja raportointi vastaavat tieteellisen tutkimuksen kriteerejä. Tutkimuksessa on huolehdittu sopimuksista eri osapuolten kesken sekä tutkimuksen kannalta oleelliset rahoitukset tai muut sidonnaisuudet raportoidaan tutkimuksessa ja tutkimuksissa huolehditaan tietosuojaan liittyvistä asioista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 8–9.) Tässä tutkimuksessa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimuksen kulun raportointi oli avointa. Erillistä tutkimuslupaa ei tarvittu, sillä tutkimuksen kunnat ovat sitoutuneet Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen hankkeen kumppanuuteen jo hankkeen alussa. Alkukartoituskyselyn saatekirjeessä kerrottiin, että tulokset tullaan käymään läpi työpajassa. Alkukartoituskyselyssä vastaajilta kysyttiin, kummasta maakunnasta hän on. Palautekyselyssä tämä kysymys oli jätetty pois, eikä vastaajilta kysytty mitään yksilöivää tietoa.

Toimintatutkimuksen luotettavuutta ja tulosten siirrettävyyttä arvioitaessa huomio kiinnitetään prosessin, tulosten ja käytettyjen menetelmien kuvaamiseen raportilla. Toimintatutkimuksen perussääntö on, että tutkimusta arvioivat ne, joita tutkimuksen aihe koski. Toimintatutkimuksen voidaan todeta onnistuneen, jos lähtötilanteen ongelmaa on saatu pienennettyä tai poistettua. (Kananen 2014, 134–137.) Toimintatutkimus sisälsi kaksi sykliä, ja syklien kulku on kuvattu raportilla. Tutkimus alkoi lähtötilanteen selvityksellä ja päättyi tutkittavilta kerättyyn palautteeseen, jossa Kaakkois-Suomen kulttuurista vastaavat tahot arvioivat TEAviisari-tietämyksensä lisääntyneen toimintatutkimuksen toimenpiteiden myötä.

14.2 Prosessin tarkastelua – oma reflektio

Toimintatutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin alkukartoituskysely sekä KulttuuriTEA-työpaja. Toisessa syklissä toteutettiin näiden perusteella videosarja vastaamaan havaittuun tiedontarpeeseen TEAviisariin liittyen. Alkukartoituskyselyn vaatimaton vastaajamäärä oli yllätys. Webropolin raportoinnista näkyi, että kysely oli avattu yli 70 kertaa, mutta vastauksia oli jätetty vain kahdeksan. Jälkikäteen ajateltuna kyselylomakkeeseen olisi pitänyt sisällyttää erilaiset kysymyspolut riippuen siitä, oliko vastaaja käyttänyt TEAviisaria vai ei. Kyselylomake sisälsi 16 kysymystä TEAviisariin liittyen ja mikäli työkalu oli vieras, oli varmasti hankala vastata kysymyksiin. Kysymyksiä lukumäärä saattoi aiheuttaa sen, ettei kyselyä jatkettu tai ehditty tehdä loppuun asti. Kyselylomake testaukseen olisi kannattanut ottaa mukaan henkilö kohderyhmästä, jolloin edellä mainitut asiat olisivat saattaneet tulla esiin. Toisaalta voidaan pohtia, kertooko pieni vastaajamäärä jotakin siitä, että TEAviisaria ei vielä koettu kovin merkityksellisenä kulttuuritoiminnassa.

Alkukartoituskyselyn ja palautekyselyn osalta vastaajamäärät olivat pieniä. Toisaalta tulos saattaa olla hyvinkin kattava, sillä Kaakkois-Suomen kuntia on yhteensä 15. Vastauksista ei näy kuinka monesta kunnasta on vastattu. Vastaajan kuntaa ei kyselyssä voinut kysyä tunnistettavuuden vuoksi. Kyselylomakkeisiin olisi voinut lisätä kysymyksen kunnan kokoon liittyen. Näin olisi saatu enemmän tietoa kyselyn kattavuudesta.

Jälkikäteen ajateltuna koko toimintatutkimuksen prosessissa olisi voinut tehdä enemmän yhteistyötä kulttuuritahojen kanssa. Alkukartoituskyselyn lisäksi muutama haastattelu olisi saattanut tuoda lisää tietoa ja ajatuksia. Infovideoiden ensimmäisiin versioihin olisi voinut pyytää mielipiteitä myös muutamilta kohderyhmään kuuluvalta henkilöltä.

Olen saanut paljon uusia kokemuksia opinnäytetyön prosessin aikana. Videosarjan tekeminen vaati uuden oppimista ja uskallusta heittäytyä. Opinnäytetyön aikana kaikki yhteydenpito oli pääasiassa etänä. Prosessi olisi saattanut edetä eri tavalla, jos koronapandemiaa ei olisi ollut ja fyysisiä työpajoja olisi voinut järjestää. Kuitenkin työskentely sujui hyvin näinkin ja kulttuurin TEAviisari-tietämystä onnistuttiin lisäämään.

Yhteistyö toimeksiantajan kanssa sujui hyvin ja sain tarvittaessa tukea asioihin. Toimeksiantaja toi usein esille, että kulttuurin TEAviisari on uusi aihe, joten nyt raivaamme latua, emme hiihdä perässä. Muutokset vaativat aikaa. Toimeksiantaja vei aktiivisesti tietoa opinnäytetyöstä sekä videosarjasta eri yhteistyöpalavereissa. Toimeksiantajan kautta sain palautetta, että videot ovat herättäneet kiinnostusta. Facebook-sivujen kautta videosarja on levinnyt muutamisiin valtakunnallisiin kulttuuritahojen ryhmiin.

Kulttuuripalveluiden osalta tietämykseni kasvoi eniten. Kulttuuritoiminta terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi linkittyy paljolti sosiaali- ja terveysalaan. Kulttuuritoimintaa viedäänkin jo jossain määrin sosiaali- ja terveyspalveluihin, mutta toiminnan seuraamisessa ja raportoinnissa on parannettavaa. Kulttuuritoiminnan mahdollisuuksia sosiaalityössä tulee tulevaisuudessa hyödyntää enemmän. Toteutuakseen se vaatii pitkäjänteistä yhteistyötä sosiaalialan ja kulttuurialan toimijoiden kesken. Toiminnan seuraamista ja raportointia selkeyttää se, että yhteistyössä määritellään toiminnalle tavoitteet ja sisältö.

Sosiaalialalla tehdään töitä usein erityisryhmien parissa. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla toimiville työntekijöille ja yrittäjille on säädetty pätevyysvaatimukset. Kulttuuritoimijoiden kirjo on laaja. Tästä syystä hyvinvointia ja terveyttä edistävälle kulttuuritoiminnalle saattaisi olla hyvä myös luoda tietyt kriteerit. Tämä helpottaisi myös yhteistyötä ja oikeiden yhteistyötahojen löytämistä.

Kuntien taloudesta kulttuurin osuus on pieni. Kuitenkin uutisointia seurattaessa näkyy, että tästä pienestäkin osuudesta ollaan vähentämässä. Tämä tuntuu uskomattomalta, kun tiedetään, miten kulttuuritoiminnalla on vaikutusta terveydelle ja hyvinvoinnille, sekä myös sivistykselle ja kunnan elinvoimalle. On hyvä asia, että kulttuuri on lisätty TEAviisariin ja saadaan alueellista tietoa hyvinvointia edistävästä kulttuuritoiminnasta. Se auttaa osaltaan perustelemaan kulttuurin merkitystä ja paikkaa hyvinvointityössä. Mielenkiintoista on nähdä seuraavat kulttuurin TEAviisari-tulokset. Toivottavasti kulttuurin TEAviisarista ja kuntien kulttuuritoiminnasta valmistuu tulevaisuudessa lisää tutkimuksia tukemaan kulttuurin edistämisen työssä.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

All-Party Parliamentary Group on Arts, Health and Wellbeing 2017. Creative health: The arts for health and wellbeing. Saatavissa: https://www.culture-healthandwellbeing.org.uk/appg-inquiry/Publications/Creative_Health_Inquiry_Report_2017_-_Second_Edition.pdf [viitattu 5.4.2021].

Antikainen, J., Auri, E., Kahila, P., Lehtola, I., Lemponen, V., Manu, S., Nyman, J., Sireni, M. & Yli-Koski, M. 2018. Maakuntauudistu ja vahvistuvat yhteistyörakenteet sivistyksessä ja hyvinvoinnissa (HYVINSIVI). Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161065> [viitattu 4.3.2021].

Antikainen, J., Haanpää, S., Laasonen, V. & Siltanen, K. 2018. Kulttuurin alue-tietoperustan selvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:37. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161170> [viitattu 4.3.2021].

Clifford, C. 2018. How Long Should Your Videos Be? Ideal Lengths for Facebook, Instagram, Twitter, and YouTube. Saatavissa: <https://blog.hubspot.com/marketing/how-long-should-videos-be-on-instagram-twitter-facebook-youtube> [viitattu 12.3.2021].

Dahl, A. 2018. Kuntien tiedolla johtaminen. Kunnallishallinnon tietojärjestelmä-ratkaisun hankinnan vaatimukset ja esteet. Turun yliopisto. Tietojärjestelmä-tiede. Pro gradu -tutkimus. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/handle/10024/145420> [viitattu 5.4.2021].

Haanpää, S., Manu, S. & Siltanen, K. 2020. Taiteen ja kulttuurin toimialan tilasto- ja tietoperusta. Nykytila ja kehittämissuhteet. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:13. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162052/OKM_2020_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 12.3.2021].

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishig Oy.

Hättilä, M. 2020. Tiedolla johtamisen mahdollisuudet ja haasteet kunnissa. Tampereen yliopisto. Johtamisen ja talouden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/118965> [viitattu 3.11.2020].

Jalonen H. 2015. Tiedolla johtamisen näyttämö ja kulissit. Teoksessa Virtanen, P. Stenvall, J. & Rannisto, P-H. (toim.), Tiedolla johtaminen – teoriaa ja käytäntöjä, 40–68. Tampere: Tampere University Press.

Kaikukortti. 2019. Kaikukortin tilastot. Saatavissa: <https://kaikukortti.fi/lisatie-toa/kaikukortin-tilastot/> [viitattu 4.3.2021].

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.

Kirjastossa tavataan. 2018. Alueellinen kehittämistehtävä Oulussa. Saatavissa: <https://kirjastossatavataan.fi/markkinointi/vinkkeja-videoiden-tekoon/> [viitattu 12.3.2021].

Koivisto, E. 2021. Kulttuuripäällikkö. Sähköpostiviesti 8.3.2021. Kouvolan kaupunki.

Koivisto, J. 2020. Kulttuurin vaikuttavuus. Miten kulttuurin arvo on arvioitavissa julkisella sektorilla? Vaasan yliopisto. Julkisojohtamisen hallintotiede. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/11000> [viitattu 12.3.2021].

Kosonen, M. 2019. Tiedolla johtamisen käsikirja. Julkaisusarja: Xamk Kehittää 81. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/227003> [viitattu 12.3.2021].

Kouvola. 2020. Kouvolan historia. Saatavissa: <https://www.kouvola.fi/kouvolankaupunki/kouvola-tietoa/kouvolan-historiaa/> [viitattu 5.4.2021].

Kuntaliitto. 2019. Uusi laki nostaa kunnallisen kulttuuritoiminnan profiilia. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2019/uusi-laki-nostaa-kunnallisen-kulttuuritoiminnan-profiilia> [viitattu 22.2.2021].

Kuntaliitto. 2019b. Kulttuuritoiminta kunnissa. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/opetus-ja-kulttuuri/kulttuuritoiminta-kunnissa> [viitattu 2.3.2021].

Kuntaliitto. 2019c. Tiedolla johtaminen ja sen työvälineet. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/johtaminen-ja-kehittaminen/tiedolla-johtaminen-ja-sen-tyovalineet> [viitattu 4.3.2021].

Kuntaliitto. 2021. Kulttuuri ja taide. Kulttuuritoiminta kunnissa. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/opetus-ja-kulttuuri/kulttuuritoiminta-kunnissa> [7.3.2021].

Kulttuuria kaikille. 2021. Mitä on saavutettavuus. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. Saatavissa: <http://www.kulttuuria-kaikille.fi/saavutettavuus-mita-on-saavutettavuus> [viitattu 4.3.2021].

Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmän lastensuojelussa: kohti tilaa ja kokemuksia. Helsingin yliopisto. Valtiotieteen tiedekunta. Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/104494> [viitattu 12.3.2021].

Laihonen H., Hannula, M., Helander, N., Ilvonen, I., Jussila, J., Kukko, M., Kärkkäinen, H., Lönnqvist, A., Myllärniemi, J., Pekkola, S., Virtanen, P., Vuori, V. & Yliniemi, T. 2013. Tietojohdaminen. Tampereen teknillinen yliopisto. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/116695> [viitattu 12.3.2021].

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019.

Lehtinen, L. 2020. Miten kulttuuri näkyy kuntien hyvinvointikertomuksissa. Tutkimus- ja kehitystoiminnan blogi. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitystoiminnan-blogi/miten-kulttuuri-nakyy-kuntien-hyvinvointikertomuksissa/> [viitattu 12.3.2021].

Lilja-Viherlampi L. & Rosenlöf A., 2019. Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi. Tanskanen, I. (toim). Taide töissä: Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turku AMK raportteja 2019:256. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167170.pdf> [viitattu 12.3.2021].

Maijonen, K. & Antila, A. 2018. Miten johdetaan hyvinvoinnin edistämistä kunnissa. Arttu2-tutkimusohjelman julkaisusarja 4/2018. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/file/12204/download?token=nlOpMcnd> [viitattu 4.3.2021].

Malmivirta, H. 2017. Taide, taidetoiminta ja niiden vaikutukset ikääntyneiden hyvinvointiin. Teoksessa Lehikoinen, K. & Vanhanen, E. 2017 (toim). Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen, 47–57.
Moisio, S. 2016. Ymmärrystä yleisöistä sekä taiteen ja kulttuurin vaikuttavuudesta: kokemus yleisötutkimuksen kohteeksi. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2016, 155–159. Saatavissa: <file:///C:/Users/tanja/Downloads/60110-Artikkelin%20teksti-73116-1-10-20170529.pdf> [viitattu 2.3.2021].

McNiff, J. & Whitehead, J. 2010. You and Your Action Research Projekt. Third edition. Saatavissa: <http://golshanlc.com/wp-content/uploads/2019/08/You-and-Your-Action-Research-Project.pdf> [viitattu 7.3.2021].

Niiranen, V. 2021. Yrittäjä. CreativeKaiku Ky. Sähköpostiviesti 8.3.2021.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain uudistaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018:23. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160848/okm23.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 23.2.2021].

Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö. 2018. Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa – mukaan lukien hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161228/Prosenttiperiaatteen%20k%c3%a4rkihanke-esite.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 4.3.2021].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Kuntien kulttuuritoiminta. Saatavissa <https://minedu.fi/kuntien-kulttuuritoiminta> [viitattu 22.2.2021].

Prosenttiperiaate. 2021. Prosenttiperiaate käsitteet. Saatavissa: <https://prosenttiperiaate.fi/kasitteet/> [viitattu 3.2.2021].

Pylvänäinen, P., Hyvönen, K., Muotka, J., Forsblom, A., Lappalainen, R., Levaniemi, A. & Maaskola, N. 2021. Ryhmämuotoinen tanssi-liiketerapia kuntoutusmuotona masennuspotilaille. Satunnaistettu kontrolli tutkimus. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 157/2021. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/326727> [viitattu 7.4.2021].

Renko, V. & Ruusuvirta, M. 2018. Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1895-kuntien-kulttuuritoiminta-lukujen-valossa-iv> [viitattu 12.3.2021].

Ruusuvirta, M., Renko, V. & Luonila, M. 2020. Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet. Saatavissa: https://www.cupore.fi/images/tiedotot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf [viitattu 12.3.2021].

Satama, A. 2021. Kulttuurituottaja. Sähköpostiviesti 8.3.2021. Hamina kaupunki.

Saukko, N. 2021. Mitä kulttuurin TEAviisari kertoo Etelä-Karjasta ja Kymenlaaksosta? PowerPoint-esitys 19.1.2021.

Saukko, N., Ikonen, J., Saaristo, V. & Ståhl, T. 2020. Terveyttä edistävä kulttuuri kunnissa. Menetelmäraportti. Työpaperi 8/2020. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/139312> [viitattu 5.3.2021].

Saukko, N., Pirnes, E., Kaunisharju, K., Hakamäki, P., Ikonen, J., Saaristo, V., Vuolasto, J., Wiss, K. & Ståhl, T. 2019. Kulttuuri kunnan toiminnassa 2019 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta. Tutkimuksesta tiiviisti. THL. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/138679> [viitattu 5.3.2021].

Selkee, J. 2019. Kuntien yhteistoiminta ja mahdollisuudet kulttuuripalvelujen järjestämisessä. Kuntamarkkinat 2019. Kuntaliiton julkaisuja. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kuntien%20yhteistoiminta%20kulttuuripalvelujen%20j%C3%A4rjest%C3%A4misess%C3%A4.pdf> [viitattu 22.2.2021].

Sokka, S., Kangas, A., Ikonen, H., Matilainen, P. & Räisänen, P. 2014. Hyvinvointia myös kulttuuri- ja liikuntapalveluista. Tutkimus. Kunnallisuuden kehittämissäätö. Saatavissa: <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2014/02/Hyvinvointia-my%C3%B6s-kulttuuri-ja-liikuntapalveluista.pdf> [viitattu 2.3.2021].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Toimintaohjelman 2010-2014 loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:17. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70355/URN_ISBN_978-952-00-3578-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 3.11.2020].

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa. Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän raportti ja jatkotoimenpide-ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:34. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161547/Rap_34_2019_Kulttuuri%20ja%20taide%20hyvinvoinnin%20edistajina.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 16.2.2021].

Soste. 2021. Maakuntauudistus ja yhdyspintapalvelut. Saatavissa: <https://www.soste.fi/sote-uudistus/maakuntauudistus-ja-yhdyspintapalvelut> [viitattu 2.3.2021].

Suojanen, U. n.d. Toimintatutkimus ammatillisen kehittymisen välineenä. Saatavissa: <https://metodix.fi/2014/05/19/suojanen-toimintatutkimus/> [viitattu 7.3.2021].

Ståh, T., Rigoff, A-M., Saaristo, V. & Wiss, K. 2010. Terveyden edistämisen vertailutieto (TedBM) -hankkeen loppuraportti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/80335> [viitattu 4.3.2021].

Taikusydän. 2021. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Saatavissa: <https://taikusydän.turkuamk.fi/info/taiteesta-hyvinvointia/> [viitattu 5.3.2021].

Taiteen edistämiskeskus. 2021. Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. Saatavissa: <https://www.taike.fi/fi/kulttuurihyvinvointikirja> [viitattu 1.4.2021].

TEAvisari 2021. Saatavissa: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index> [viitattu 5.4.2021].

Terveydenhuoltolaki 31.12.2010/1326.

THL 2015. TEAvisari näyttää kunnan terveydenedistämistyön suunnan. TEAvisarin esite. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127135/THL_TEAvisari_esite_08122016_verkko_oph.pdf?sequence=3&isAllowed=y [viitattu 12.3.2021].

THL. 2016. Hyvinvointikertomus kunnan strategisen johtamisen välineenä. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/131075> [viitattu 12.3.2021].

THL. 2020a. TEAvisari. Käyttäjälle. Saatavissa: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tietoa-palvelusta> [Viitattu 12.3.2020].

THL. 2020b. TEAvisari. Tietojen hyödyntäminen. Saatavissa: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/hyodyntaminen> [viitattu 11.3.2021].

THL. 2020c. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. TEAvisari-työkalun esittely. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/tiedon-hyodyntaminen/kuntien-vertailutietoa-teaviisarista> [viitattu 11.3.2021].

THL. 2021a. Tutkimukset ja hankkeet. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet> [viitattu 4.3.2021].

THL. 2021b. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Kunnan hyvinvointikertomus. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/kunnan-hyvinvointikertomus> [viitattu 4.3.2021].

Tilastokeskus. 2019a. Kulttuuritilaston taulukkopalvelu. Saatavissa: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/alku.htm [viitattu 4.3.2021].

Tilastokeskus. 2019b. Vapaa-ajan käyttö tilastot. Saatavissa: <https://www.stat.fi/til/vpa/index.html> [viitattu 4.3.2021].

Toivonen, T. 2021. Kansalaisopiston rehtori. Sähköpostiviesti 8.3.2021. Parikkalan kunta.

Toikko, T. & Zechner, M. 2014. Johdanto. Teoksessa: Zechner, M. (toim.) Hyvinvointitieto: kokemuksellista, hallinnollista ja päätöksentekoa tukevaa? 3–5. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74697/A15_Zechner_Minna.pdf?sequence [viitattu 1.11.2020].

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf [viitattu 12.11.2020].

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Valtiovarainministeriö. 2020. Peruspalvelujen tila 2020. Ikä- ja aluerakenteen muutoksessa, kysynnän ja kustannusten paineessa. Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2020:26. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162160/VM_2020_26.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 2.3.2021].

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 5.4.2021].

WHO. 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review 2019. Saatavissa: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf> [viitattu 15.2.2021].

Wright, P., Davies, C., Haseman, B., Down, B., White, M. & Rankin, S. 2013. Arts practice and disconnected youth in Australia: Impact and domains of change. *Arts & Health* 5(3), 190–203. Saatavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17533015.2013.822397> [viitattu 12.3.2021].

Xamk 2020. Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen. Kulttuuritoiminnan kehittäminen Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/eloa-ja-illoa-kaakkois-suomeen-kulttuuritoiminnan-kehittamisen-saavutettavuus-palvelumuotoilu-ja-tuotteistaminen-kymenlaaksossa-ja-etela-karjalassa/> [viitattu 1.11.2020].

Liite 1. Alkukartoituskyselyn saatesivu ja kyselylomake

Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen

TEAvisari-verkkotyökalu kulttuuritoiminnan suunnittelussa

Hei,

Alueelliseen kulttuuritoiminnan kehittämistehtävään, Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen, liittyvä opinnäytetyö kartoittaa TEAvisari-verkkotyökalun hyödyntämistä Kaakkois-Suomen kuntien kulttuuritoiminnassa.

Osallistuthan kyselyyn vastaamalla alla oleviin kysymyksiin 15.1.21 mennessä. Kyselyn tuloksia käydään läpi 19.1.21 Teams-webinaarissa. Verkkokyselyn vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä kyselyssä kerätä henkilötietoja.

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

1. Alue, johon edustamasi kunta kuuluu

- Etelä-Karjala
- Kymenlaakso

2. Oletko itse ollut vastaamassa vuoden 2019 kulttuuritoiminnan TEAviisari-tiedonkeruuseen?

- Kyllä
- Ei

3. Vastasiko kunnassanne kulttuuritoiminnan TEAviisari-tiedonkeruuseen

- Yksittäinen viranhaltija
- Kulttuuritoimialan ryhmä tai työyhteisö
- Emme vastanneet TEAviisarikyselyyn

4. Sujuiko vastaaminen mielestäsi ongelmitta?

- Kyllä
- Ei. Millaisia haasteita vastaamisessa tuli?

TEAVIISARI-VERKKOTYÖKALUN KÄYTTÄMINEN

5. Kuinka usein olet vierailut TEAviisari-verkkopalvelussa (www.teaviisari.fi)

- Kuukausittain
- Puolivuositain
- Vuositain
- En ole vierailut TEAviisari-verkkopalvelussa

6. Oletko käyttänyt TEA-verkkotyökalua ennen kulttuuritoiminnan osa-alueen lisäämistä työkaluun?

Kyllä

Ei

7. Oletko osallistunut TEAviisarin verkkokoulutukseen?

Kyllä

Ei

8. Millaisena koet TEAviisari-verkkotyökalun käyttämisen?

	1	2	3	4	5	
Vaatii opettelua	☐	☐	☐	☐	☐	Helppokäyttöinen

TIEDON HYÖDYNTÄMINEN

9. Onko kunnan kulttuuriTEAn tuloksia verrattu esim. naapurikuntiin tai samankokoiseen kuntiin?

Kyllä

Ei

En tiedä

10. Vastaavatko KulttuuriTEAn tiedonkeruun tulokset mielestäsi kulttuuritoiminnan todellista tilannetta kunnassasi?

Kyllä

Ei. Mistä arvelet sen johtuvan?

11. Tuottaako KulttuuriTEA mielestäsi kulttuuritoiminnan kannalta oleellista tietoa?

Kyllä

Ei. Mitä pitäisi muuttaa?

12. Onko KulttuuriTEA:n tuloksia hyödynnetty kulttuuritoiminnan johtamisessa?

- Kyllä. Miten esimerkiksi?
- Ei. Mistä arvelet sen johtuvan?

13. Miten kunnan kulttuuriTEAn tulokset on käyty läpi?

14. Miten mielestäsi TEAviisari näkyy kunnan kulttuuritoiminnan suunnittelussa?

KULTTUURITOIMINTA TULEVAISUUDESSA

15. Millaisena näet kulttuurin osuuden kunnan hyvinvointikertomuksessa tulevaisuudessa?

16. Millä keinoin kuntien osaamista kulttuurilain mukaiseen toimintaan tulisi mielestäsi tukea?

Liite 2. Palautekysely

Hei,

Kaikki TEAviisariin liittyvät infovideot ovat nyt julki ja ne löytyvät osoitteesta:

<https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/eloa-ja-iloa-kaakkois-suomeen-kulttuuritoiminnan-kehittaminen-saavutettavuus-palvelumuotoilu-ja-tuotteistaminen-kymenlaaksossa-ja-etela-karjalassa/>

Videot ovat olleet osa opinnäytetyötäni. Alla olevasta linkistä löydätte lyhyen palautekyselyn, johon toivoisin teiltä vastauksia keskiviikkoon (24.3.) mennessä.

<https://link.webropolsurveys.com/S/88A61755507B7954>

Kiitos ja aurinkoista kevättä toivotellen 😊,

Infovideoiden palautekysely

1. Kun mietit tilannetta taaksepäin, kuinka hyvä tietämyksesi TEAviisarista oli viime loppuvuodesta?

	1	2	3	4	5	
Ei lainkaan tietoa	☐	☐	☐	☐	☐	Riittävästi tietoa

2. Miten hyväksi koet tietämyksesi TEAviisarista tällä hetkellä?

	1	2	3	4	5	
Ei lainkaan tietoa	☐	☐	☐	☐	☐	Riittävästi tietoa

3. Kuinka arvioisit seuraavien toimien vaikuttaneen TEAviisari tietämykseesi? (1=ei lisännyt tietämystäni TEAviisarista, 5=lisäsi merkittävästi tietämystäni TEAviisarista)

	1	2	3	4	5
Tammikuun Webropol-kysely	☐	☐	☐	☐	☐
Kulttuurin TEA -työpaja 19.1.	☐	☐	☐	☐	☐
Kulttuuri TEAviisari infovideot	☐	☐	☐	☐	☐

4. Koetko tarvitsevasi lisää tietoa TEAviisariin liittyen?

- En
- Kyllä. Kertoisitko tarkemmin mitä ja millä tavoin?

5. Tähän voit jättää halutessasi palautetta, kehittämisideoita, toiveita kulttuurilain mukaisen toiminnan tukemisessa kunnille.